

# ARBETARFRÅGAN

I

## FINLAND

AF

N. R. AF URSIN

---

FRÅN FINSKAN

PÅ FÖRANSTALTANDE AF

FINLANDS SVENSKA ARBETARFÖRBUND



HELSINGFORS  
FÖRLAGSAKTIEBOLAGET OTAVA

Karl H. Wiik.

N. R. AF URSIN

---

ARBETARFRÅGAN I FINLAND

THE UNIVERSITY OF  
KANSAS

dupl.

# ARBETARFRÅGAN

I

## FINLAND

AF

N. R. AF URSIN

FRÅN FINSKAN

PÅ FÖRANSTALTANDE AF

**FINLANDS SVENSKA ARBETARFÖRBUND**



HELSINGFORS  
FÖRLAGSÄKTIEBOLAGET OTAVA

**TYÖVÄENLIIKKEEN  
KIRJASTO**



ARHET. 1903/11

1903/11

1903/11

1903/11

1903/11

1903/11



HELSINGFORS  
PÄIVÄLEHTIS TRYCKERI  
1903

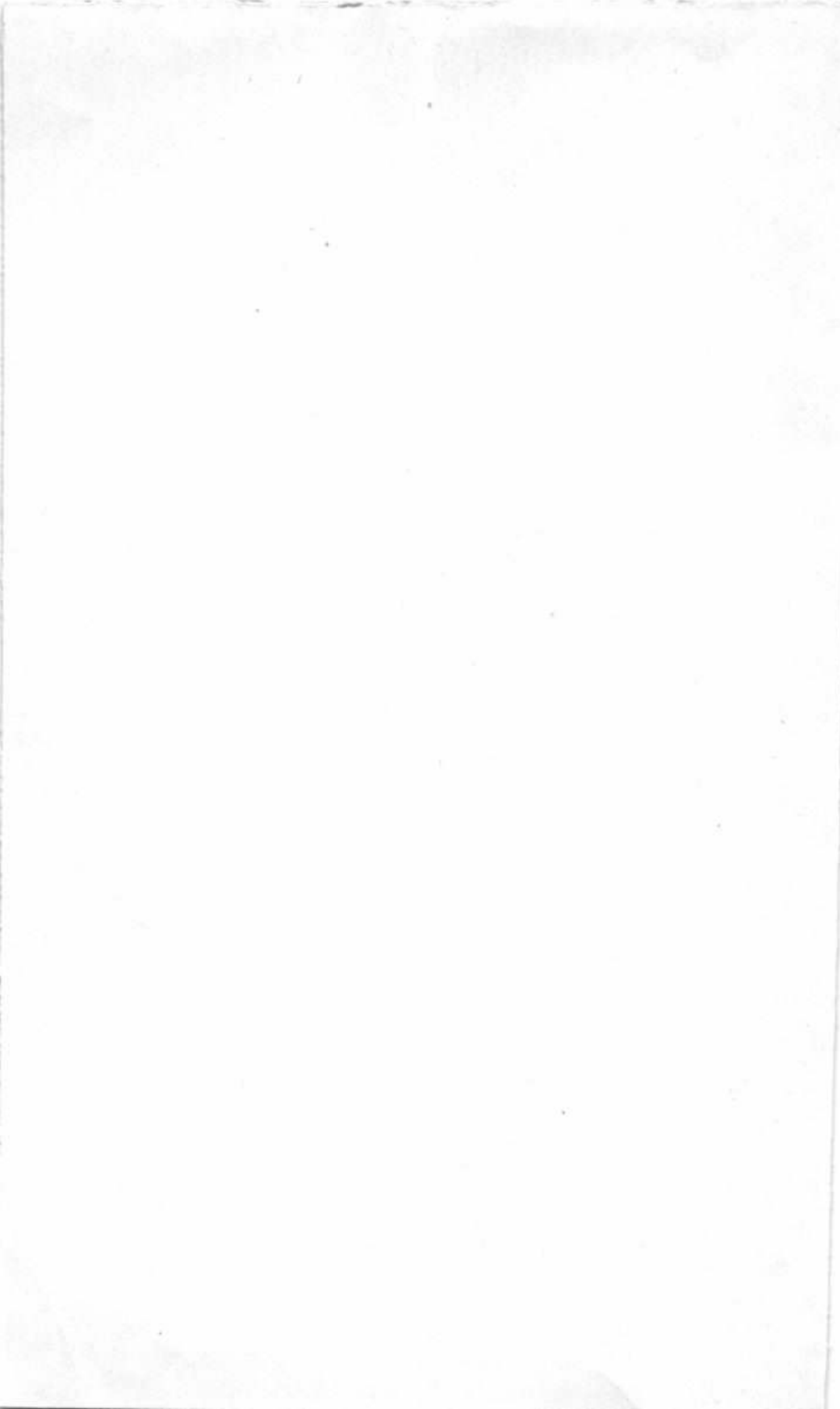
KIRJASTO  
TYÖVAENILIKKEEN

## Innehållsförteckning:

### Förord

<b>Kap.</b>	<b>I Inledning . . . . .</b>	<b>sid. 1</b>
"	II Jordbruksarbetarnes ställning . . . . .	" 4
"	III Näringslagstiftningen . . . . .	" 11
"	IV Skyddslagstiftningen . . . . .	" 17
"	V Arbetarförsäkringen . . . . .	" 27
"	VI Arbetarbostadsfrågan . . . . .	" 32
"	VII Rösträttsförhållandena . . . . .	" 39
"	VIII Arbetarrörelsens historia i Finland . . . . .	" 50
"	IX Om arbetarnes lefnadsvilkor och organisationsträfvanden . . . . .	" 72
"	X Slutord . . . . .	" 85

---



## Förord.

---

Föreliggande arbete skrefs ursprungligen för en fransk tidskrift, men kom af förekommen anledning icke att ingå där. I utvidgad form utgafs det emellertid senaste år på finska. En öfversikt af arbetarfrågan hos oss har hittills saknats, en brist hvilken visat sina verkningar bland såväl „bildade“ som arbetare. „Työväenkysymys Suomessa“ fylde därför ett verkligt behof, hvarför äfven i Centralstyrelsen för Finlands svenska arbetareförbund genast vid bokens utkommande väktes fråga om dess utgifvande på svenska. Förslagets realiserande möjliggjordes genom författarens och förläggarens af boken tillmötesgående. Att öfversättningen först nu kunnat utkomma, beror dels på att den ursprungligen vidtalade öfversättaren af bristande tid afsade sig uppdraget, dels på att öfversättningen i vissa delar utgör en bearbetning, hvilket fördröjt dess färdigblifvande. Nyare statistiska uppgifter ha användts, där sådana stått till buds. Vidare ha tilldragelser på arbetarrörelsens område, som inträffat sedan det finska originalet lämnade trycket, blifvit beaktade i denna öfversättning. De särskilda kapitlen ha försetts med rubriker, hvarigenom bokens användbarhet såsom uppslagsbok ökas.

Slutligen ha vi i frågor, där vår åsikt afvikit från den af doktor af Ursin uttalade, framlagt densamma och i öfverensstämmelse därmed ändrat originalets text. Denna öfversättning får således betraktas såsom ett i viss mån själfständigt arbete. Till vår stora tillfredsställelse har dock förf. godkänt förändringarna med undantag endast för våra uttalanden angående den nya lagen om lega af jord, där han vidhåller sin uppfattning, att den nya lagen ännu långt irfån fyller rättvisans och billighetens fordringar, de där enligt hans åsikt kunna blifva tillgodosedda endast genom utfärdande af en ny torparlag.

Ändamålet vore vunnnet om föreliggande lilla arbete kunde befordra intresset för de sociala spörsmålen och bidraga till spridande af kunskaper i hithörande frågor. Ännu är okunnigheten hos såväl hög som låg mycket stor i detta afseende. Dunkla äro de „bildades“ föreställningar om arbetarrörelsen, ytterst bristfälliga deras kunskaper om arbetarklassens ställning och sträfvanen i eget land. Å andra sidan råder hos arbetarena själfva mycken oklarhet angående arbetarrörelsens mål och medel. Att skingra denna oklarhet, att visa mot hvilket mål och på hvilket sätt arbetet för lösande af den sociala frågan fortgått i detta land, att uppvisa de missförhållanden och bristfälligheter, som på detta område förefunnits, är ändamålet med denna bok. Lyckas den i någon mån fylla denna sin uppgift, så är därmed mycket vunnnet.

Till slut är det oss en kär plikt att med tacksamhet omnämna doktor af Ursins vänliga tillmötesgående och de värdefulla råd och anvisningar han under vårt arbetes fortgång gifvit oss.

Helsingfors i april 1903.

Öfv:ne.



## I.

### Inledning.

Finlands areal är 371,481 km<sup>2</sup> (däraf 41,670 km<sup>2</sup> vatten). Folkmängden utgjorde <sup>31</sup>/<sub>12</sub> 1897 2,592,864 personer (däraf 291,584 bosatta i städerna) eller 7,8 på hvarje km<sup>2</sup>. Denna ringa folktäthet och stadsbefolkningens relativa fåtalighet (man jämföre t. ex. stads- och landsbefolkningens i England förhållande till hvarandra, hvilket förhållande är 3 : 1) visar tydligt, att Finland icke kan vara ett industriland i ordets egentliga bemärkelse. I själfva verket idka också fyra femtedelar af befolkningen jordbruk, och den stigande importen af jordbruksmaskiner och redskap visar, att denna näring är stadd i utveckling. Kärr- och sumpmarkernas utsträckning tyder äfven på, att jordbruket i Finland har framtid och utvecklingsmöjligheter. Ännu är endast 3 % af jorden odlad. Näst jordbruket är boskapsskötseln den mest betydande näringen. Industrins utveckling åter påvärkas af att Finland ej ens närmelsevis kan producera tillräckligt råämnen — så t. ex. förslår det i landet odlade linet ej åt Tammerfors spinnerier, och råtobaken och sockerbetorna komma nästan uteslutande från utlandet. I fråga om råämnen synes dock en förändring till det bättre kunna för-

väntas. Afsaknaden af kapital är äfven kännbar, och denna brist förklarar i hög grad vår industri. Men utländskt kapital kan ersätta bristen, om det blott ledes hit. Finland har äfven i sina ofantliga skogar bränsle för långa tider, ja för en ööfverskådlig framtid, om blott skogsskötseln ordnas rationellt. Drifkraft få vi från landets forsar och vattenfall. Vår industri har således stora utvecklingsmöjligheter också den. I själfva verket har den äfven vuxit jämnt och snabt. Antalet af de i industrins tjänst anstälde steg år 1888 till 45,655 personer, men år 1898 hade det vuxit till 91,055; således en fördubbling på tio år. Produktiöns värde var de angifna åren resp. 121 och 283 miljoner Fmk., med andra ord den hade stigit med 135 0/0. Äfven relativt hade industriarbetarnes antal ökats: år 1888 utgjorde de 2 0/0 af befolkningen, år 1898 3,5 0/0. Vår industri koncentrerar sig i södra Finland (76 0/0 af arbetarne finnas i de sydliga länen) och i städerna, där arbetarne utgöra 16,3 0/0 af hela befolkningen (på landsbygden blott 1,9 0/0); i en del städer är arbetarnes antal betydligt, t. ex. i Tammerfors 28,1 0/0, i Helsingfors 14,9 0/0.<sup>1)</sup> Här må ännu påpekas, att de i industrins tjänst stående fullvuxna människans antal under åren 1888—1898 varit nästan oförändradt och att antalet barn i industriellt arbete i någon mån minskats efter införande af lagen af år 1889, som i ett annat sammanhang senare kommer att omnämnas.

Att i Finland liksom annorstädes storindustrin vinner allt större terräng på den mindre industrins bekostnad, framgår af följande siffror. År 1888 kommo på hvarje ångmaskin 22,2 hästkrafter, men år 1898

---

<sup>1)</sup> Resultaten af den år 1900 i våra större städer förrättade folkräkningen har förf. icke kunnat i detalj begagna sig af.

redan 30,<sub>7</sub>; på hvarje hästkraft kommo under resp. år 4,<sub>2</sub> och 3,<sub>1</sub> arbetare; på hvarje företag kommo resp. 7,<sub>8</sub> och 11,<sub>7</sub> arbetare; produktionens bruttovärde åter resp. 20,661 och 36,430 mark för hvarje företag. Dessa siffror tala ett tydligt språk, isynnerhet om man tager i betraktande, att Finlands fabriksindustri ännu är ganska ung: den första större fabriksanläggningen grundades år 1821 i Tammerfors.

I våra städer inskränkes handtvärket alltmer. Det kan inte konkurrera med storindustrin; endast på landsbygden håller det sig ännu i en viss grad uppe vid sidan af hemslöjden. Man har också försökt främja och utveckla en egentlig hemslöjd — de långa, ofta i ovärksamhet tillbragta vinterdagarna ge god tid därtill — och å flere orter t. ex. i Borgåtrakten ha goda resultat vunnits.<sup>1)</sup>

---

<sup>1)</sup> Ofvanstående uppgifter äro till största del hämtade ur „Finlands officiella statistik“ (Industristatistik år 1897) och ur arbetet „Notices sur la Finlande publ. sur l'occasion de l'expos. univers. à Paris 1900“.

## II.

### Jordbruksarbetarnas ställning.

På arbetareförhållandenas i Finland gestaltning har landtarbetarnes ställning ett stort inflytande till följd af deras ojämförligt större antal. Såsom ofvan redan nämndes, är endast 3 % af Finlands hela areal odlad, trots att klimatet medgifver odlande af 75 % af fastlandets hela yta. Om man också frändrar den stora del däraf, som till följd af sin oländighet är obrukbar, så återstå dock odlingsbara marker i mängd. Den härintill odlade jorden besittes af ungefär 100,000 jordägare; af dessa äga 75 % lägenheter mellan 1,000 och 6,000 marks värde; öfverhufvudtaget är de små jordbrukarnes antal i stigande. Men af Finlands hela folkmängd tillhörde år 1898 enligt mantalslängderna 35,7 % eller 910,190 personer (möjligen något färre) den s. k. lösa befolkningen d. v. s. dessa hade icke någon fast hemvist eller säker utkomst, utan sökte sig arbete, hvar sådant blott stod att fås. Och hvad värre är, denna lösa befolkning växer: under tio år (1880—1890) ökades den med 39 % eller i medeltal årligen med 21,000 personer; år 1880 utgjorde den 27,2 %, 1890 32,7 % och 1898 35,7 % af hela befolkningen. Det är känt, huru upprörande strängt (genom brännmärkning med glödande

järn o. s. v.) man i forna tider mångenstädes i Europa behandlade dylika kringströfvande, arbetssökande individer. Äfven hos oss fingo de för par, tre århundraden tillbaka utstå en ungefär liknande behandling, ehuru de intet annat gjorde, än drogo från en plats till en annan för att söka arbete. Denna behandling grundade sig på den bevisligen falska åsikten, att *hvarje ordentlig människa* nog kunde få arbete. Af alla arbetssökande fordrades till en början årsstädsel och senare en anställning af något slag (s. k. »laga försvar»); annars dömdes vederbörande som landsstrykare till straffarbete. Från och med år 1865 gjorde sig dock en humanare uppfattning gällande, hvilken slutligen, särskildt i 1883 års förordning, gaf sig bestämdt uttryck.

Redan tidigt insåg man den fara, som tillvaron af en lös befolkning medförde. Då år 1863 vårt konstitutionella statsskick åter lefde upp och den första landtdagen efter 1809 sammanträdde, var denna fråga en af de viktigaste, som kom till behandling. Resultatet blef 1864 års förordning, hvilken afsåg främjande af jordegendomars parcellering — enligt 1734 års lag var den förbjuden — för att för den lösa befolkningen möjliggöra anskaffandet af en egen jordtorfva. Men oberoende däraf, att jordägarena då liksom äfven senare högst ogärna styckade sin jord i mindre lotter — de togo hellre torpare, hvilkas arbetskraft bättre kunde utnyttjas — var den fastställda minsta arealen, två hektar för hvarje lott, altför stor och parcelleringen altför invecklad och dyr. Förordningen medförde sålunda ingen nytta; endast för industriella behof afskiljdes jordlotter. Frågan kom därför ånyo till behandling vid 1877 års landtdag. Följden häraf var, att år 1883 en ny förordning utkom, enligt hvilken minimiarealen ned-sattes och omgångarna vid parcelleringen förenklades.



Genom 1895 års förordning fördes frågan ännu längre; bestämmelsen om parcells minsta tillåtna areal borttogs helt och hållet, dock borde stomlägenheten uppgå till minst fem hektar (skattebärande jord) eller  $\frac{1}{300}$  mantal. I denna förordning bestämdes äfven särskildt, att stat och kommun kan parcellera dem tillhörig jord; hvarje dylik parcellägare skulle erlägga skatt direkt till staten eller kommunen, de öfriga genom stomlägenheten.

Redan härförinnan eller år 1892 hade regeringen försökt främja uppkomsten af nybyggen å kronan tillhörig jord särskildt i kronoskogarna. Hela systemet var dock misslyckadt, enär nybyggen tillhörig skog snart såldes åt och sköflades af sågvärken; dessutom synes vår forststyrelse icke ha varit särskildt hågad för anläggande af dessa nybyggen, emedan styrelsen underlydande tjänstemän därigenom tillskyndades ökadt arbete. Och ändock borde styckningen af kronans öfverflödiga jord med alla medel främjas, såsom dr. Gebhard med rätta anmärkt <sup>1)</sup>, man bör blott genom lämpliga bestämmelser och försiktighetsmått hindra, att skogen sköflas.

På åttiotalet förmärktes i Europa en viss strömning till förmån för den lösa befolkningen <sup>2)</sup>. Hos oss framstälde öfverlärar Kihlman i prästeståndet ett väl motiveradt petitionsförslag, hvilket äsyftade ett noggrannt och grundligt studium af dessa förhållanden, och hr A. O. Blomberg inlämnade i samma stånd en vidtomfattande motion, hvilken af staten för sagda ändamål fordrade 8 millioner årligen under 5 års tid, således i alt 40 milj. mark och *ålade* kommunerna, att

---

1) Komitebetänkande n:o 5, år 1900 sid. 33.

2) „Rentengutgesetzgebung“ i Preussen och „Small holdings act“ i England.

åt 60 % af den lösa befolkningen tillsaluhålla små jordlotter; de till inlösen af dessa erforderliga medlen skulle utgifvas af kommunerna som 3 % lån på 50 års tid; dessutom skulle regeringen utfärda närmare föreskrifter. Vältaligt framställde hr Blomberg, hurusom detta folklager »ingalunda kunde anses endast som en arbetsmaskin för andra klassers nytta», så mycket mindre som det »altmera vaknat till själfmedvetande och med växande otålighet väntar på förändringar och förbättringar i sin ställning». »Vi stå», tillägger han, »inför en viktig och den allra största uppmärksamhet kräfvande social fråga, som måste lösas i tid». Hans förslag, hvilket naturligtvis kunnat och bort förbättras <sup>1)</sup>, förkastades: det var »socialistiskt och kommunistiskt», såsom utskottet i sitt betänkande förklarade, ehuru någon allmänt antagen »socialistisk» eller »kommunistisk» uppfattning i denna fråga als icke existerar; det var också för dyrt (donationsgodsens inlösen har hittills kostat 16 miljoner mark). Därför godkändes endast den andra i prästeståndet och ett par i bondeståndet framställda petitioner, och yrkade man blott på att regeringen skulle ombesörja en utredning af hithörande förhållanden genom någon komité. Som känt godkände regeringen år 1898 detta förslag; år 1901 nedsattes en komité med uppdrag att »allsidigt undersöka den lösa befolkningens ställning»; från denna komité afskiljdes en s. k. subkomité, som afgifvit ett

---

<sup>1)</sup> Själfallet hade kommunerna icke kunnat stå ut med obligatoriskt långifvande åt 60 % af den lösa befolkningen, om de hade varit skyldiga att *ansvara* för lånemedlen (§ 4). Parcellens minimistorlek var äfven för högt tilltagen (10 hektar). En mindre familj lever med afkastningen från 1—2 hektar, om biinkomster stå till buds.

betänkande och dessutom samlat ett vidlyftigt material för frågans klargörande. Materialet bearbetas som bäst.

Styrelsen har äfven för befrämjande af denna sak anslagit några miljoner mark. I betraktande af frågans vikt ha dessa summor ingalunda varit stora. Till en början utgäfvos s. k. odlingslån. År 1885 anslogos därtill två miljoner, som gäfvos räntefritt på 20 år, hvilken summa skulle användas till 7-åriga, med 3,6 procents ränta löpande, mellan 100—1000 mark växlande lån. Då denna summa redan efter två år var slut, utgafs ytterligare 1,600,000 mk. till 3 % smålån. Ehuru dessa lån ej direkt voro afsedda för den lösa befolkningen, hafva de onekligen i viss mån varit ägnade att motvärka denna befolknings ökning. Särskildt för denna del af landets befolkning har grundats (år 1898 eller rättare redan 1892 och 1896) »den obesutna befolkningens lånefond» med litet öfver en half miljon mark. År 1899 anslogos för samma ändamål 2 milj. mark, hvilka dock icke ännu begagnats för sitt ändamål. — I sammanhang härmed bör ännu nämnas, att regeringen enligt 1889 års förordning understöder kärrmarkernas (20 % af Finlands areal) torrläggning — likväl har denna viktiga fråga ägnats en altför ringa uppmärksamhet i förhållande till dess stora betydelse.

Bland frågor som röra landtbefolkningen är den om torparnes ställning en af de viktigaste. År 1896 funnos i landet 71,577 torpare, ehuru dessa i jämförelse med hvarandra lefva under vidt skilda ekonomiska villkor. I anledning af ständernas petition år 1885 fick 1891 års landtdag mottaga en kortfattad proposition om lega af jord på landet. Emellertid anhöll landtdagen om nedsättandet af en komité i och för utarbetande af ett utförligare lagförslag i ämnet. En dylik komité nedsattes äfven år 1893. Den till

senaste landtdag utarbetade propositionen var i jämbredd med 1892 års högst ofullständiga förordning ett betydande framsteg. Skulle propositionen i oförändradt skick ha antagits af ständerna, skulle vi erhållit en torparlag, som åtminstone i hufvudsak bort kunna tillfredsställa både torpare och husbönders rättmätiga fordringar. Emellertid förkastade ständerna flere af de förbättringar propositionen innebar, och den »lag om lega af jord på landet», som den 19 juni 1902 utfärdades på grund af ständernas svar, kan icke anses vara en slutlig lösning af torparefrågan. Denna lag behöfver ännu i flere afseenden förändras, innan torparnes ställning är fullt tryggad. Så t. ex. saknas i den nya lagen det stadgande om en minimiarrendetid, (enligt propositionen 10 år) som den förnämste kännaren af våra torparförhållanden, A. Varén, betecknat som en »hörnsten» i en torparlag. Dessutom stadgar lagen en längsta tillåten arrendetid af 50 år, men innehåller ej en enda inskränkande bestämmelse beträffande torparnas ofta oerhördt långa arbetsdag. Kontrakt brytes genom konkurs m. m. Det skall dock villigt erkännas, att den nya lagen är ett väsentligt framsteg och såsom sådant i alla fall måste hälsas med glädje. Det godtycke, som förut oftast kännetecknade husbondens sätt att behandla sin torpare, är numera i de flesta fall omöjliggjordt. Legoaftal skall enligt den nya lagen göras skriftligt. S. k. öfverdagar, som torparen mångstädes varit skyldig utgöra för en löjligt ringa ersättning, äro numera uttryckligen förbjudna.

Att »småfolket» på landet ofta har det eländigt nog, torde vara allmänt känt. De få ofta nöja sig med en usel kost och blifva utsatta för ett hänsynslöst bemötande. Det är i sanning ett anmärkningsvärdt faktum, att t. ex. af de 953 af olycksfall drabbade

arbetare, som voro föremål för olycksfallsförsäkringskomiténs undersökning, 22 landtbruksarbetare förtjänade 3 mark eller mindre *i veckan*. Äfven det utskott, som vid 1894 års landtdag hade att handlägga förslaget till olycksfallsförsäkringslag, intygar, att arbetare på landet ofta med strängt arbete icke förtjäna mera än *180 mark i året*. Å andra sidan bör man taga i betraktande, att arbetaren på landet icke är röstberättigad, då han är annans dräng, om också han skulle uppnå en beskattning underkastad inkomst (200—600 mark).

Vid sådant förhållande är det själfklart, att frågan om landtarbetarnes ställning är ofantligt viktig. Man förstår mycket väl, hvarför inflyttningen från landet till staden är så skrämmande stor. Man hoppas i staden vinna en bättre utkomst, ett hyggligare bemötande och tillfälle till att i någon mån njuta af lifvet. Ingen lagstiftning, ingen makt öfverhufvud kan hämma denna inflyttning; endast ett förbättrande af landtarbetarnes lefnadsvilkor skall kunna hindra den — eller riktigare — hålla den inom måttliga och naturliga gränser, och på så sätt — genom minskande af denna »reservarmé» af arbetslöse — förskaffa stadsarbetarne bättre förhållanden och stadskommunerna en lindring i deras nu så odrägliga bostads- och fattigvårdsförhållanden. Därför är frågan om arbetarbefolkningens på landet ställning en af de viktigaste socialpolitiska frågorna äfven för oss. Nu råder — det veta vi alla — hos denna arbetarbefolkning bitterhet och missnöje, hvilket under nuvarande förhållanden innebär en allvarsam fara.

---



### III.

## Näringslagstiftningen.

---

Arbetarbefolkningens i städerna växande betydelse har haft till naturlig följd, att lagstiftningen rörande densamma blifvit allt viktigare. Det kan ej nekas, att denna befolkning är bättre betjänad af en från skråväsendets tvång löst lagstiftning, om också den frihet, som denna lagstiftning ger, för med sig åtskilliga missförhållanden. Det var därför ett stort steg framåt, att från år 1859 enhvar fick lifnära sig utan att hindras af några skråförordningar. Denna frihet utvidgades ytterligare genom några lagstadganden, som 1863 års ständer antogo och som förberedde skråväsendets totala afskaffande år 1868. Detta var en följd af de friare fläktar, som på detta område gingo öfver Europa, särskildt Tyskland och de skandinaviska länderna, hvilka vi ju hittills i så hög grad tagit till föredöme. För idkande af näring fordrade man likväl också därefter burskap, och för dess vinnande åtgick tid — flere veckor, och pengar — några hundra mark; det var nämligen borgerskapet, som vid denna tid betalade utgifterna för stadens domstolar och förvaltning. Dessutom fordrades ännu af den som sökte burskap vissa elementära kunskaper och prof på yrkesskicklig-

het. På grund af alt detta begynte man ansätta s. k. bönhasar eller knutmästare, ehuru dessa endast redligen ville förtjäna sitt bröd med tillhjälp af lärlingar.

Vid 1877 års landtdag godkändes regeringens proposition angående en nästan obegränsad näringsfrihet, hvarom år 1879 en förordning — vår nu gällande näringslag — emanerade. Enligt denna kan som känt hvarje välfrejdad finsk medborgare, som själf förfogar öfver sin egendom, efter anmälan med få undantag drifva näring med biträde af medhjälpare och lärlingar. Arbetar han ensam blott för att lifnära sig och sin familj, behöfves ingen anmälan. Med särskildt tillstånd kan äfven utlänning och en icke-välfrejdad idka näringsfång. Men fastän vår näringslag i dessa afseenden är särdeles frisinnad, är den likväl i andra punkter föråldrad. Det mest uppenbara beviset härför är, att om tvist mellan arbetsgifvare och arbetare uppkommer, arbetsgifvarnes fullmäktige ha att slita tvisten med biträde af representanter för arbetarne, hvilka representanter (vanligen genom arbetsgifvarnes försorg) till hälften väljas bland arbetsgifvare — alt under förutsättning att man ej dragit saken inför domstol. Ordningsregler för fabriker och verkstäder utfärdas godtyckligt af arbetsgifvarne, utan att det alls frågas efter arbetarnes åsikt. Deras bestämmelser äro därför oftast mycket ensidiga. Så får arbetsgifvaren ensam fastställa vite för oordningar och försummelser, utan att något högsta belopp för dylikt vite i näringslagen finnes angifvet. Ordningsregler behöfver man ej ens uppgöra, om man icke vill: på mången stor affärsort i landet, t. ex. i Kotka och Viborg existerade åtminstone för 4 å 5 år sedan vid de flesta fabriksanläggningar inga sådana. I skiljebetyget skall arbetsgifvare enligt nu gällande näringslag anteckna

vittnesbörd om arbetsskicklighet och uppförande, ehuru detta borde ske endast när arbetaren fordrar det, såsom t. ex. är stadgadt i Tysklands »Gewerbeordnung» (§ 113). Ty annars kunna arbetsgifvarne i betyget anteckna äfven deltagande i sträjk och på så sätt hindra en hederlig arbetare att erhålla arbetsförtjänst<sup>1)</sup>. Vårt lärlingsväsende har äfven hvad yrkesskicklighetens utbildande beträffar många brister, förorsakade delvis genom näringslagens olämpliga bestämmelser<sup>2)</sup>.

För att afhjälpa näringslagens brister tillsatte regeringen år 1898 en komité, som skulle utarbета förslag till förbättringar. Men i komitén insattes ej en enda representant för arbetarena, men väl flere manchestermän. Komiténs betänkande utgör därför blott i några få punkter ett framsteg, men i flere mycket viktiga afseenden en afgjord tillbakagång. Så är census stadgad för de val som skulle förrättas, och gemensamma arbetsgifvare- och arbetareföreningar förordas, oaktadt dessas olämplighet med all önskvärd tydlighet kommit till synes t. ex. i Österrike. Detta har dock mindre betydelse i bredd med komiténs försök att våldföra sig på arbetarnes föreningsfrihet i lagförslagets § 70, som mycket påminner om Tysklands beryktade, nu förkastade »Zuchthausvorlage»<sup>3)</sup>. Särskildt bland arbetarne uppstod en storm af förbittring mot denna paragraf, och det måste anses som en lycklig tillfällighet, att icke regeringen till senaste landtdag

---

1) Se Huber-Ekdahlska målet i Jur. Föreningens tidskr. 3 häftet för år 1901.

2) Jmfr. mitt referat i Arbetarerepresentantmötets i Åbo protokoll. Bil. sid. 9—24.

3) Se härom närmare: Heikki Renvall, Työvälipuheen vapaus. Otava 1901.

hann uppgöra någon näringslagsproposition. Nu har näringslagskomiténs betänkande blifvit underkastadt en ingående kritik, t. o. m. industridelegationen har utdömt § 70, och allmänna tänkesättet har så helt och hållet svängt om, att resultatet vid en följande landtdag antagligen blir ett helt annat, än om frågan kommit före redan vid senaste ständermöte.

Äfven i ett annat afseende påyrkas förändringar i nu gällande näringslag. Från handtvärksmästarnes sida har lagen varit utsatt för skarpa angrepp i synnerhet under åren 1885—1895 på den grund, att den i deras tycke är altför liberal, med andra ord, man har fordrat näringsfrihetens inskränkande. Samma fordringar ha framställts i Tyskland mot dess frisinade näringslag af år 1869 och äfven annanstädes. Motiven ha äfven varit de gamla kända <sup>1)</sup>. »Numera djärfvas konservatismens och reaktionens försvarare icke mera fordra forna förhållanden oförändrade tillbaka, utan föreslå endast, att af alla dem, som hålla lärningar och aflönade arbetare, borde fordras mästareprof och värdighet. Detta därför, att icke alla möjliga klåpare — till förmån för ett prisfall — borde få bedrifva rörelse och införa billig och dålig vara på marknaden. En billig om också sämre vara skall dock städse vara behöflig för dem, som ej förmå erlægga den större möda och skicklighet fordrande bättre varans högre pris. Det är också klart, att då de utlärda mästarens antal alltid måste förbli jämförelsevis ringa, de näringsidkare, som icke mera kunna i större skala drifva sitt yrke,

---

<sup>1)</sup> Se protokollet vid handtvärkarmötet i Halle år 1895 samt våra industriidkaremötenes protokoll jämte svar på industristyrelsens frågor år 1885.

på grund af konkurrensen med de större affärerna skulle gå under och slutligen vara tvungna att blifva arbetare hos dessa få mästare. Lönerna skulle i så fall till följd af stor tillgång på arbetskrafter naturligtvis falla, och en allt större mängd arbetare skulle råka i en ekonomiskt beroende ställning. De själfständiga små yrkesidkarens antal skulle minskas, och dessa mästars antal skulle stiga. Och detta är väl just den förändring de konservativa sträffa till, om de vackra fraserna lämnas bort. Den åsyftade förändringen skulle utom de redan angifna nackdelarna föra med sig ännu en annan, den skulle otvifvelaktigt gynna utvecklingen af det s. k. utsvettningsystemet (sweating system), som redan finnes infördt i många yrken, kort sagdt: till namnet skulle det finnas enskilda, själfständiga arbetare, men i själfva verket skulle de flesta af dem hemma hos sig arbeta för någon mästare eller kapitalist<sup>1)</sup>. Men ett sådant återinförande af skräväsendet i lindrigare form torde likväl ej mera i vårt land få tillräckligt understöd.

Endast i ett fall ha angreppen mot näringsfriheten haft framgång: margarintillvärkningen har nämligen till följd af våra agrarers bemödanden blifvit förbjuden. Senaten genomdref år 1892 förbud emot den i strid mot näringslagens bestämmelser (jmf. § 14). Orsaken var fruktan för att vår smörexport skulle lida af margarintillvärkning inom landet. På detta sätt har man beröfvat den fattigare, eller rätteligen den fattigaste delen af befolkningen möjligheten att få ett till sitt näringsvärde med smöret likställt, men

---

<sup>1)</sup> Åbo representantmötes protokoll sid. 10 o. 11.



prisbilligare fettämne till föda <sup>1)</sup>. Till följd af en petition, som senaste landtdag inlämnades, har margarinfrågan hänskjutits till behandling i en komité, hvars arbeten ännu icke torde vara afslutade.

---

<sup>1)</sup> Helsingfors arbetareförening hyser uppfattningen, att margarintillvärkningens tillåtande skulle åstadkomma, att arbetsgifvarne skulle bjuda sina arbetare margarin i stället för smör och motsätter sig på den grund förbudets upphäfvande. Tysklands agrarer ha dock vetat att för detta ändamål införa dåligt galiziskt smör, hvilket ingalunda uthärdar en jämförelse med fullgodt margarin.

---

#### IV.

### Skyddslagstiftningen.

---

Liksom i England och annorstädes gälde äfven i Finland arbetareskyddslagstiftningen till en början endast barnen. Redan i sjuttonde och adertonde seklen funnos några stadganden härom, men först i 1868 års näringslag finner man egentliga bestämmelser om skydd för minderåriga: barn under 12 år få icke utan tillstånd användas i fabriks- och värkstadsarbete och personer under 18 år icke till nattarbete. Dessa bestämmelser inflöto nästan oförändrade i 1879 års näringslag, men vid debatten om denna lag uttalades i de särskilda stånden önskningsmål om en ny proposition angående barnarbetet. I borgarståndet inlämnade också herr F. Heikel en petition rörande barnarbetet, de sanitära förhållandena vid industriella verk, och arbetsgifvares ansvarighet vid under arbetet inträffande olycksfall. Det landtdagsutskott som behandlade petitionen uttalade, att skydd för barnen vore oundvikligen nödvändigt, »om man ville hindra befolkningens fysiska och sedliga förfall». Ständerna petitionerade om tillsättandet af en komité, som skulle utreda alla hithörande omständigheter, »då en på rättvisa och billighet grundad lagstiftning, som lika tillgodoser

arbetsgifvarens som arbetarens intressen, otvifvelaktigt skall bidraga att stärka det hos oss rådande goda förhållandet mellan husbönder och arbetare samt sålunda i tid förekomma de våldsamma slitningar, som i de flesta länder förekommit». Sålunda uttalade sig Finlands ständer ännu år 1882 om arbetarfrågan. En komité blef också tillsatt. Den förberedde tvänne förslag: om skydd för arbetare och om arbetsgifvares ansvarighet. Endast det förra blef såsom proposition föremål för 1888-års landtdags behandling och utkom med smärre ändringar år 1889 såsom »förordning angående skydd för arbetare i de industriella yrkena», hvilken förfullständigades genom en nådig kungörelse af samma år, innehållande bestämmingar om förordningens tillämpning. I denna förordning upptagas bestämmingar om utrymme, ren luft, ordning och renlighet, försiktighetsåtgärder m. m. i värkstäderna, hvilket alt kungörelsen noggrannare reglerar (så t. ex. stadgar den 8 kubikmeter luft för hvarje arbetare). Särskildt är barnarbetet beaktadt. Barn som ej fyllt 12 år få icke användas i fabriksarbete och barn under 15 år icke till nattarbete. Samma förbud mot nattarbete (från 9 e. m. till 5 f. m.) gäller »ung person» (under 18 år). Barn eller unga personer »som äro sjukliga eller svaga», få als icke användas. Barn eller ung kvinna (under 18 år) få ej hållas till arbete i grufva eller stenbrott under jord; kvinna och barn als icke till rengöring af igångvarande maskiner. Längsta tillåten arbetstid (rasterna frånräknade) är för barn 6  $\frac{1}{2}$  timme och för ung person 12 timmar.

Berömvärdt i offtaberörda lag är, att barnens skolundervisning ägnats stor omsorg. Om icke ett i fabriks- eller annat yrkesarbete sysselsatt barn genomgått högre folkskola, bör fabriakens principal sörja för att barnet

kommer i åtnjuta af regelbunden undervisning, åtminstone 12 timmar i veckan. Samma stadgande gäller äfven med några undantag fabriksinrättningar på landsbygden. Handtvärksmästare åter äro enligt näringslagen skyldiga se till, att deras lärningar få åtnjuta en undervisning, motsvarande lägre folkskolans lärokurs. Det är själfklart, att arbetsgifvare vid sådant förhållande hellre tager i arbete barn, som fullständigt genomgått skola, och detta åter höjer betydligt bildningsnivån hos barnen — någonting som ingalunda bör underskattas. (Antalet barn, som icke åtnjutit undervisning har, såsom här tidigare antyddes, också verkligt minskats i fabriker.) Söndagsarbetet är förbjudet redan i strafflagen (41: 6) och trucksystemet (lönernas utbetalning i anvisningar) i näringslagen (§ 35).

Gällande lag till skydd för arbetare är i själfva verket inte så alldeles dålig, om den också har svaga sidor — bristande skydd för i handtvärksarbete sysselsatta barn (isynnerhet som missförhållandena i handtvärkerierna äfven eljes äro stora nog), en altför lång maximiarbets tid för unga personer, kontrollens försvårande genom den rätt, som industristyrelsen har, att bevilja eftergifter från stadgandena om minderårigas användande i industriella yrken och deras arbetstid (undantag, som år 1892 tillätos nästan olagligt)<sup>1)</sup>, otillräckliga skyddsåtgärder för kvinnan, altför små böter o. s. v. Men det största felet i lagen är, att efterlevnaden af dess bestämmelser icke effektivt kan öfvervakas. Yrkesinspektörerna äro för få. Ursprungligen

---

<sup>1)</sup> På senaste tiden har man dag efter dag fått läsa i tidningarna om nya och åter nya tillstånd, som industristyrelsen beviljat till exploatering af barn i nattarbete och på andra sätt. Hela skyddslagen har i denna del blifvit en chimär. Undantagen ha upphöjts till regel.

två, ökades deras antal år 1896 till tre och nu nyligen har tillsättandet af en fjärde, kvinlig yrkesinspektör beslutits, ehuru tjänsten ännu icke blifvit besatt. Alltså tillsvidare tre yrkesinspektörer i ett land stort som Preussen eller England och hvars industri är stadd i rask uppåtgång. Ett sådant förhållande är nästan löjligt. Arbetarne klaga också på många håll öfver, att de aldrig sett ens skymten af någon yrkesinspektör<sup>1)</sup>. Och ändå hade vi så när icke fått någon yrkesinspektion als, d. v. s. skyddslagen hade fått förbli en död bokstaf. Vid 1888-års landtdag röstade nämligen präste- och bondestånden emot förslaget, som kom att blifva godkändt blott genom utskottets sammanjämningsförslag. Enligt instruktionen för yrkesinspektörerna skall yrkesinspektör vinlägga sig om »att utöfva sin värksamhet på sådant sätt, att han må tillvinna sig arbetsgifvares och arbetares förtroende» — en uppgift, som lindrigast sagdt, torde vara mycket svår; emellertid är det naturligt, att yrkesinspektörsinstitutionens egentliga uppgift, hos oss likasom annorstädes, är arbetarnes, den svagare partens, skyddande mot möjligen förekommande missbruk från den starkares sida. En viktig, enligt min åsikt altför litet beaktad uppgift för yrkesinspektören är det medlarekall, som enligt § 10 i instruktionen tillkommer honom vid tvistigheter mellan arbetsgifvare och arbetare. Äfven hans skyldighet, att årligen afgifva en berättelse om sin värksamhet är synnerligen betydelsefull isynnerhet för kännedomen af våra arbetareförhållanden. Trots att dessa berättelser,

---

<sup>1)</sup> En yrkesinspektör använde år 1897 till resor 156 dagar, ehuru han, nyss utnämnd till sin tjänst, innehaft den endast 7 månader under det året. Se äfven t. ex. protokoll vid Typograförbundets årsmöte 1902 sid. 32.

särskildt under senare tider, varit ganska bristfälliga, ha de dock framhäft en mängd missförhållanden. Sådana saknas minsann inte, om de också till följd af vår relativt litet utvecklade industri ej äro så skriande som ute i de stora kulturländerna. Yrkesinspektörernas berättelser ha ådagalagt, att här ofta råder den mest klandervärda likgiltighet för arbetarnes lif och hälsa <sup>1)</sup>. Endast lagstiftningen och en strängare genomförd yrkesinspektion kan råda bot härpå.

Den okunnighet i dessa saker, som utmärker de högre samhällsklasserna i landet är rent af bedröflig. Antingen vet man ingenting eller *vill* man ingenting veta; man försöker inbilla sig och andra, att allt står väl till, att det endast är »samvetslösa agitatorers» värk om förvecklingar uppstå, att dessa ingen rot ha i verkliga missförhållanden. Och man har lyckats bedraga sig själf. Men huru förhåller det sig i verkligheten? Vi skola söka svar i yrkesinspektörernas berättelser. Ur dem framgår, att i de flesta värkstäder luftväxlingen och renligheten lämna mycket öfrigt att önska. Att det särskildt är illa bestäldt med renligheten framgår däraf, att inspektören flestades sett sig tvungen att låta rengöra hela lokalen, där arbetet bedrifvits, innan han kunnat skrida till någon egentlig besiktning. Vid flere industriella inrättningar på landsbygden har det ej funnits något afträde. Vid noggrann inspektion af hufvudstadens bagerier år 1892 — företagen på grund af bagarefackafdelningens anhållan — dömdes af 94 yrkesidkare 10 till böter på grund af osnyggghet i bagerierna. Som arbetslokaler ha begagnats underjordiska rum, nästan helt och hållet utan något

---

<sup>1)</sup> Se t. ex. Meddelanden från industristyrelsen i Finland 27, sid. 30; 28, sid. 80.

slags ljus och belägna invid ett afträde. Försiktighetsmåttén mot eldfara äro i fabriks- och värkstadslokaler alldeles otillräckliga. I ännu högre grad äro skyddsåtgärderna med afseende å ångpannor, såginrättningar och byggnadsföretag bristfälliga. De flesta olycksfall inträffa därför äfven vid dessa slags inrättningar. På bra många ställen förbiser man utan vidare lagens stadganden om skydd för barn. Arbetsdagen i fabriker är i allmänhet 10—12 timmar egentlig arbetstid, men i handtvärkerierna ännu mycket längre; i bagerier t. ex. ofta 18 timmar (t. o. m. för unga kvinnor) — ja, det har kommit i dagen ett fall då en arbetare (under 18 år) arbetat 48 timmar i ett streck. Detta fall omnämner yrkesinspektören särskildt för deras räkning, »som ännu gå i den tron, att ett särskildt skydd för minderåriga arbetare mot arbetsgifvarnes orättrådighet icke mera vore af nöden i vårt upplysta tidehvarf» <sup>1)</sup>.

Arbetarnes föda är, isynnerhet på landet, enligt läkares utsago olämplig och otillräcklig <sup>2)</sup>, hvilket är helt naturligt, då en stor del af vår landsbefolkning ej ens med strängt arbete kan förtjäna mer än 180 mark om året <sup>3)</sup>.

Styckelönen synes äfven hos oss kommit altmer i bruk, ehuru såsom också en yrkesinspektör påpekar <sup>4)</sup>, den ofta värkar arbetsförtjänstens minskning. Vid ut-

---

<sup>1)</sup> Se Industristyrelsens Meddelanden 21, sid. 83.

<sup>2)</sup> Meddelande 16 sid. 140.

<sup>3)</sup> Se äfven Lag- och ekonomieutskottets betänkande vid 1894 års landtdag. — Å andra sidan bör nämnas, att arbetsgifvare i några städer inrättat s. k. arbetarkök t. ex. Tammerfors linne- och järnmanufaktur Aktiebolags kök, där smaklig mat, serverad i stora, ljusa matsalar, erbjudes arbetarne. En sådan inrättning förtjänar alt erkännande.

<sup>4)</sup> Meddelanden 16, sid. 138 och 24, sid. 77.

betalningen af lönerna afdrogs tidigare en del af den-  
samma för likvid af varor i butiker, dem arbetsgifvare  
upprättat; detta förfarande fick förut passera utan an-  
märkning från yrkesinspektörens sida.

Arbetsgifvare hafva ibland beklagat sig öfver, att  
inspektören besöker fabriken utan att utbedja sig deras  
sällskap<sup>1)</sup>, ty de veta att arbetarne i deras närvaro  
inte våga anmäla om missförhållanden<sup>2)</sup>. Om inspek-  
törerna likväl få emottaga klagomål från arbetarne, så  
anar principalen ofta nog, hvem som framburit dem,  
och den misstänkte stämplas sedan såsom »ett oroligt  
element» eller »mindre skicklig arbetare», utan all an-  
ledning. För att bevara sin värdighet anhålla arbets-  
gifvarne i många fall om uppskof med dem tilläffen-  
tyrs ålagda förbättringar. De vilja till hvarje pris ej  
låta märka, att de äro skyldiga att ställa sig yrkes-  
inspektörernas anvisningar till efterrättelse. Inspektö-  
rerna kunna slutligen icke ens fritaga arbetsgifvare  
från att ha lämnat lögnaktiga uppgifter.

Arbetsgifvares och föräldrars upprepade klagomål  
öfver en paragraf i skyddslagen föranledde en pro-  
position till 1891 års landtdag om förlängandet af  
arbetstiden för barn, och i anledning häraf emanerade  
en förordning, som bl. a. stadgade, att barn som ge-  
nomgått högre folkskola efter särskild ansökan skulle  
få — rasterna frånräknade — arbeta 8 1/2 timme hvarje  
eller hvarannan dag alldeles som unga personer. År  
1897 framställdes ett nytt förslag, att i handtvärkerier  
sysselsätta unga arbetares ålder (15—18 år) skulle  
sänkas med ett år (14—18), och i dess ställe skulle

---

<sup>1)</sup> Ändå klaga arbetarne med mycket större skäl, att inspek-  
tören oftast besöker fabriken åtföljd af principalen.

<sup>2)</sup> Meddelande 22, sid. 14.



deras förut nästan obegränsade arbetstid (kl. 5 f. m.— 9 e. m.) fastställas till 10  $\frac{1}{2}$  timme. Härigenom skulle å andra sidan 14 och 15-åriga barns arbetstid förlängas till 10  $\frac{1}{2}$  timme. Regeringen öfverlämnade detta förslag näringslagskomitén till dryftning, som inhämtat industridelegationens och Finska läkaresällskapets utlåtande. En petition vid samma landtdag om utfärdande af förbud för unga personer att handha serveringen å värdshus, där rusdrycker utskänkas, har åtminstone tillsvidare icke föranlett till åtgärd.

För skyddande af fullvuxna män för en altför lång arbetstid har lagstiftningen gjort föga. Såsom redan påpekats, förbjuder stafflagen allt söndagsarbete från kl. 6 f. m. till 6 e. m. Men ändå hafva yrkesinspektörerna t. ex. i bagareyrket påträffat uppenbara lagbrott i detta afseende. Om söndagshvila vid järnvägen väktes redan år 1877 en landtdagspetition och då den icke ledde till något resultat, en annan år 1882. Följande år utkom en förordning, som bestämde, att hvar fjärde söndag skulle vara fridag för järnvägsbetjäningen utan minskning i löneförmåner, men denna förordning följdes icke så synnerligen samvetsgrannt. Saken togs sedermera också till tals vid de allmänna kyrkomötena. Men till något resultat kom man icke ens vid 1900 års landtdag, då stånden icke kunde förena sig om ett gemensamt beslut. En liten lättnad för järnvägsbetjäningen medförde det år 1894 utfärdade förbudet mot all transport af gods om söndagarna, med undantag endast för förskämning lätt underkastade varor. Ej håller denna förordning iakttogets så noga, åtminstone i början, synbarligen af det skälet, att järnvägsstyrelsen var emot alla inskränkningar öfverhufvud.

Nattarbetets afskaffande har man ifrat för endast i bagaryrket, där arbetet otvifvelaktigt är mer än eljes hälsovådligt, särskildt då t. ex. af Helsingfors bageriarbetare år 1869 78 % voro mellan 15 och 25 år gamla. 1897 års ständer anhöllo hos regeringen om en undersökning af arbetstiden i bagareyrket, som äfven föranstaltades. Af denna undersökning framgår, att nattarbete ännu bedrifves i ungefär en tredjedel af alla bagerier och att det pågår från 5—9 e. m. till 4—10 f. m. Industristyrelsen, som företagit denna undersökning, har föreslagit nattarbetets definitiva afskaffande, men slutligt afgörande i denna sak har ännu icke träffats. För öfrigt är hela denna fråga ett det mest lysande bevis på, att arbetsgifvarnes halsstarriga motstånd endast i lagstiftningsväg kan öfvervinnas. Fastän Norge och i vårt land Åbo stad lämna bevis för att nattarbetets afskaffande mycket väl kan gå för sig och oaktadt 174 af 216 bagerier gått in på dess afskaffande, har det lyckats några envisa större mästare i Helsingfors att omöjliggöra det.

Någon maximalarbetsdag har man icke håller lyckats genomdrifva. Ett förslag därom förkastades år 1888 vid landtdagen. Då gällde det endast 12-timmars arbeitsdag. Förgäfves åberopade V. von Wright Macaulay's vägande auktoritet. År 1897 förkastades ett förslag om 10-timmars arbetsdag utan barmhärtighet, ehuru meningen icke var, att den skulle införas på alla områden utan undantag.

---

## V.

### Arbetareförsäkringen.

---

Såsom redan tidigare nämnts väktes vid 1882 års landtdag fråga om att åhvälfva arbetsgifvarne ansvarighet för olycksfall, som träffade arbetarne. Men då därvid endast blef fråga om ansvarighet, men ej om försäkringsskyldighet och då det i anledning af den väckta petitionen nedsatta utskottet tog den år 1881 i Schweiz utfärdade lagen till förebild, upptogs frågan i en ny petition vid landtdagen år 1888. Petitionärerna påyrkade, att en komité borde tillsättas med uppdrag att förbereda frågan om arbetarförsäkring till alla dess delar (sjukdoms-, olycksfalls- och ålderdomsförsäkring). En komité tillsattes äfven år 1889 — nu blef för första gången en arbetare (en boktryckerifaktor) medlem af en statens komité — och dess vidlyftiga betänkande (642 sidor, stor 4:o + 165 tabeller) blef färdigt mot slutet af år 1892. I komitén gingo åsikterna åtskils, såtillvida som komiténs majoritet ville ställa sjukdoms- och olycksfallsförsäkringen på frivillighetens grundval, medan minoriteten förordade tvångsförsäkring. Ålderdomsförsäkringen ville hela utskottet åtminstone till en början göra frivillig. Skäl och mot-skäl voro grundligt genomtänkta; de måste här dock

förbigås. Regeringen höll på obligatorisk olycksfallförsäkring och utarbetade till 1894 års landtdag en proposition i denna riktning, men lofvade tillika ordna sjukdoms- och ålderdomsförsäkring på frivillighetens princip utan ständernas medvärkan. Vid landtdagen voro arbetsgifvarnes intressen väl representerade och då försäkringsinspektören i afgifvet utlåtande förordade kompromiss (förmedlingsförslag) understödde också vederbörande landtdagsutskott detta förslag. Majoriteten i försäkringskomiten hade redan i sitt betänkande <sup>1)</sup> i någorlunda tydliga ordalag antydtt möjligheten af ett sådant förmedlingsförslag. Synbarligen kunde man ej helt och hållet förbise, att arbetaren vid vanlig ansvarighet är i fara att bli utan skadestånd, om flere olycksfall samtidigt inträffa hos samma arbetsgifvare och denne icke har en solid ekonomisk ställning. Därför föreslog utskottet, att vid svårare olycksfall, som medför döden eller invaliditet, skadestånd skulle utgifvas genom tvångsförsäkring, medan skadestånd för lättare olycksfall direkt skulle utbetalas af arbetsgifvaren. Som känt blef detta förslag ständernas beslut och senare (år 1895) lag. Det är fara värdt, att vid tillämpningen af denna lag tvister med arbetsgifvarne skola uppstå, om blott arbetarne strängt hålla fast vid sina rättigheter. Sådana tvister komma naturligtvis att sluta till den svagare partens (oftast arbetarnes) nackdel.

Till skadestånd berättigade äro enligt lagen alla egentliga arbetare i fabriker och fabriksmässigt bedrifna handteringar, vid de flesta byggnadsarbeten (dock icke vid byggandet af landsvägar och envåningshus på landet) anstälde, personalen vid järn- och spårvägar äfvensom de som äro sysselsatta med några särskildt

---

<sup>1)</sup> Arbetareförsäkringskomiténs betänkande V sid. 19.

farliga yrken (t. ex. skorstensfejare). Men såväl egentliga handtvärkare som alla vid skogs- och jordbruksarbeten sysselsatta arbetare äro uteslutna oaktadt olycksfallen åtminstone i sistnämnda yrke både utomlands och hos oss äro talrika och trots att utskottet i likhet med regeringen inneslöt dem i lagen — i Tyskland tvangs man två år efter det en lag utkommit, som i detta afseende liknade vår, att utsträcka försäkringen äfven till landtbefolkningen. Äfven sjömän voro till en början uteslutna, men äro numera olycksfallförsäkrade enligt samma principer som industriarbetarne, på grund af en förordning som senare (år 1892) utkommit.

Lagen stadgar, att arbetsgifvaren ej är pliktig att utgifva skadestånd, om olycksfallet förorsakats af den skadade själf uppsåtligen eller genom grof vårdslöshet eller uppsåtligen af annan person än den, som haft ledning eller uppsikt öfver arbetet. Naturligtvis är »grof vårdslöshet» ett mycket sväfvande begrepp; ej håller fastslår lagen tydligt huru bevisning skall åstadkommas vid smärre olycksfall <sup>1)</sup>. Alldeles utan skäl har byggandet af envåningshus undantagits från de fall, vid hvilka olycksfall berättiga arbetaren till skadestånd, ty äfven hos oss ha olycksfall med dödlig utgång inträffat just vid dylika arbeten. — Har arbetaren för all framtid förlorat sin arbetsförmåga tillerkänner lagen honom ett årligt skadestånd, motsvarande 60 % af hans förutvarande årsförtjänst, hvilken dock icke får be-

---

1) Endast vid svårare olyckshändelse föranstaltas af vederbörande undersökning (§ 19) och enligt ett administratift förordnande skyldigkännes den som drabbats af olyckshändelsen att bevisa riktigheten af sina fordringar, om undersökningen icke leder till resultat.

räknas högre än 720 och icke lägre än 300 mark (skadeståndet således 432—180 mark). Om olyckshändelsen medför bestående minskning af arbetsförmågan betalas af detta skadestånd en viss del. Skadeståndet räknas i detta fall från den dag, då kroppsskadan blifvit läkt, eller om 120 dagar förflutit utan att förbättring inträdt från den 121:sta dagen. Om olycksfallet förorsakar den däraf drabbades död erhåller hans enka intill nytt giftermål årligen 20 % af den aflidnes årsförtjänst; hvarje barn under 15 år 10 % (20 % om hvardera föräldrarna äro döda), men alla tillsammans ej mera än 40 %. Vid olycksfall, som medför endast öfvergående oförmåga till arbete, erhåller den skadade 60 % af sin dagliga medelarbetsförtjänst, hvilken räknas till högst 2 mark 50 penni. Är arbetsoförmågan icke fullständig, lämpas skadeståndet efter omständigheterna.

Nu bör emellertid ihågkommas, att just dylika olycksfall in casu godtgöras efter arbetsgifvarens bedömande. Om ersättning för läkare och läkemedel är ingenting stadgadt — ehuru sådan föreslogs i propositionen och såväl Tysklands som Norges lagar medgifva den — men i stället kan arbetsgifvare utan vidare omgång sätta den sjuke på sjukhus, i hvilket fall detta anses vara ett tillfredställande skadestånd; dessutom bör familjen hjälpas enligt ofvananförda grunder. Benägenheten att till stor del skjuta ur olycksfall härflytande kostnader på sjukkassor, som upprätthållas af arbetarne m. a. o. att befria arbetsgifvarne från åtminstone en del af dem själfva åliggande skyldigheter — hvilken benägenhet i Tyskland framträdde genast efter det försäkringslagen trädte i gällande kraft — denna benägenhet spårar man tydligt i en med 1871 års Haftpflichtgesetz öfverensstämmande paragraf (§ 7),

där det stadgas, att om arbetsgifvaren betalar minst en tredjedel af de till (den frivilliga) understödskassan inflytande afgifterna, så minskas skadeståndet med det belopp den sjuke erhåller ur kassan. Lagen tillkom redan år 1895, men först år 1898 trädde den i gällande kraft. Under förloppet af år 1898 försäkrades 69,000 arbetare eller således 76 % af dem; af 705 olycksfall medförde 34 döden och 264 invaliditet. Farligast hafva sågvarken, pappersbruken och byggnadsarbetena varit, såsom ur yrkesinspektörernas berättelse framgår.

Regeringens proposition år 1894 nämner, att 40 % af alla i industrins tjänst sysselsatta arbetare äro delaktiga i understödskassor — sådana hafva vi haft alt sedan 17. århundradet — därför vore det ej nödigt att införa tvångförsäkring i afseende å sjukdom och ålderdom. På grund häraf emanerade år 1897 angående detta slags försäkring en administrativ förordning, hvars uppgift var att ställa förefintliga och i framtiden uppkommande sjuk- och ålderdomsförsäkringskassor på en mera tillförlitlig grund. Afsikten var utan tvifvel den bästa, men det kan med skäl betvivlas huruvida man därmed i själfva verket gjorde våra arbetare någon tjänst, isynnerhet om man tager i betraktande, hvad den förträfflige kännaren af arbetareförhållandena i England, Webb, yttrar om de engelska fackföreningskassorna och deras användning <sup>1)</sup>. På samma sätt kan man draga i tvifvelsmål, om någon värksam ålderdomsförsäkring kan byggas på denna grund, isynnerhet då arbetsgifvarne erlægga den ojämförligt största delen (90 %) af alla afgifter till ålderdomsförsäkringskassorna och därför när som helst kunna

---

<sup>1)</sup> Webb, Theorie und Praxis der englischen Gewerkvereine I sid. 135 och följ.

upphäffa dem. År 1900 petitionerades om en undersökning af ålderdomsförsäkringen, som sedan kunde bli grunden för en proposition i ämnet till landtdagen. Någonting annat torde icke i denna sak ha åstadkommits.

---



## VI.

### Arbetarbostadsfrågan.

Arbetarbostadsfrågan blir hos oss liksom annorstädes allt mera brännande. Särskildt i städerna har den trängt sig fram i första planet bland de kommunalsociala frågorna. Tomtprisen och hyrorna stiga år för år. I hufvudstadens centralare delar kostar tomten redan 100 mark och mera per kvadratmeter; hvarje rum kommer för byggaren att kosta 4,000—4,500 fmk (i Åbo 2,500—3,500). Då räntefoten därtill är hög och i byggnadsföretag i allmänhet är nedlagdt endast en ringa del eget kapital, får hyresgästen lof att vara tillfreds med de höga hyrorna. Arbetarbostäderna kosta i Helsingfors 20 mark per rum och månad, i Åbo 15; flere rum bli dock vanligen billigare. Följden blir naturligtvis, att arbetarna allt mera få lof att tränga ihop sig: år 1890 bodde i hufvudstaden 32,6 % d. v. s.  $\frac{1}{3}$  af befolkningen i rum, bebodda af flere än 4 personer (ofta 10—13)<sup>1)</sup>. Det har t. o. m. förekommit ett fall, då 22 personer från 5 särskilda familjer bebott ett enda rum. Denna trångboddhet och öfverbefolkning

---

<sup>1)</sup> K. O. Groundstroems nat. ekon. föredragsserie sid. 319 o. följ.

drifva arbetarbostädernas innevånare antingen i armarna på prostitutionen eller alkoholismen. Med anledning häraf föreslog hr Clouberg vid 1891 års landtdag, att statslån skulle utges åt kommuner och aktiebolag, hvilka ville bygga billiga arbetarbostäder. Vederbörligt utskott behandlade förslaget särdeles ytligt: man anmärkte endast att för byggande af arbetarebostäder nog funnos aktiebolag <sup>1)</sup>, som fått statshjälp och härmed, ansåg man, var tillräckligt gjordt. Men år 1897 framställdes ett nytt förslag, som hade bättre framgång. Ständerna medgafvo, att «arbetarebostadsfrågans lösande är en uppgift af största betydelse för samhället såväl i sanitärt och moraliskt som ekonomiskt afseende. Arbetarena bo vanligen i trånga och osunda bostäder och äro ofta nödsakade att till hyra använda en betydligt större del af sina årsinkomster än de förmögnare folkklasserna.» Och härtill bifogades — hvilket är ett tecken på, att den ditintills rådande Manchester-läran öfvergifvits inom vår landtdag — «om icke kommunens och de enskildes krafter räcka till för det samhällsnyttiga ändamålets fullföljande, så synes staten böra värksamt inskrida för att i någon mån ersätta hvad den enskilda företagsamheten icke förmått åstadkomma.» Landtdagen godkände åtminstone i hufvudsak förslaget, och 1898 års förordning medgaf åt kommuner och aktiebolag  $3\frac{1}{2}\%$  lån för uppbyggande af sunda arbetarbostäder, om icke någon vinst afses vid företagen. Vi ha redan för detta syfte flera aktiebolag, som representera ganska stora kapital. Men om man bortser härifrån, ha bostadsförhållanden uselhet icke väkt tillräcklig uppmärksam-

---

<sup>1)</sup> Se en beskrifning af dessa aktiebolags bostäder i N:o 46 af tidningen „Arbetaren“ 1902.

het utom arbetarkretsar. Ett bevis därpå är, att endast Helsingfors' och Åbo stads stadsfullmäktige tagit denna sak under allvarligt öfvervägande; icke ens här har man dock kommit långt.

I ett årtionde har denna för hela samhället ytterst viktiga fråga i Helsingfors gått snigelgången genom ämbetsvärkens mångfald: upptagits till behandling, gifvit upphof åt halfhetsåtgärder, hindrats af allehanda svepskal <sup>1)</sup>, återförvisats och så igen trängt sig fram. Sist och slutligen beslöto stadsfullmäktige i hufvudstaden på förslag af H:fors arbetareförening att föranstalta en statistisk undersökning af hufvudstadens bostadsförhållanden. Resultatet af denna undersökning <sup>2)</sup> ger oss det bästa beviset för riktigheten af påståendet, att ett bostadselände hos oss är rådande. Siffrorna må tala: af alla undersökta arbetarbostäder utgjordes omkr. 75 % af sådana som bestodo af endast 1 rum. Mer än 95 % af arbetarne bodde i lokaler om 1 rum eller 1 rum och kök, och af dessa beboddes hvarje rum af i medeltal 3,48 personer, medan detta medeltal för 1-rums lokaler gick upp till 4,04 per rum. Af undersökningen framgår vidare, att de flesta arbetarbostäder voro öfverbefolkade. Statistiken visar följande siffror:

25 %	af	bostäder	voro	icke	öfverbefolkade.
50	»	«	»	»	måttligt (!) «
24	«	«	»	«	i hög grad «
1,25	«	«	»	«	i högsta grad «

---

1) Ett ofta användt sådant är den uttalade farhågan, att goda arbetarbostäder skulle i hög grad öka allmogens inflyttning till städerna. Den som känner vår allmøges ligkiltighet för bostadsförhållandena, inser genast huru löjligt skälet är.

2) Offentliggjordt i „Tidskrift för hälsovård“ N:o 5 för 1902. Jfr. också N:ris 6, 8, 10 af tidn. „Arbetaren“ för 1903.

I de öfverbefolkade lokalerna dvaldes 38,500 af de 45,000, som träffades af undersökningen. Hyrorna åter varierade mellan 60—600 mk för 1 rum samt 120—960 för tvårumslokaler. Dessa höga hyror värkade i sin mån åter därhän, att det fördärflika inneboendesystemet mycket allmänt tillämpades. Sålunda funnos i 37,2 % af de undersökta bostäderna inneboende (inackordenter) och hela antalet af dessa beklagansvärda steg till 6,570 personer eller 14,3 % af hela antalet innevånare (i Tysklands och Österrikes större städer var detta procenttal 6). Alla dessa siffror tyda på en bostadsnöd, hvilken blifvit rätt allvarsam och fordrar kraftiga och snabba åtgärder från stadsförvaltningens sida. Det förvånar väl ingen att bostadsnöden tvungit många arbetarefamiljer att söka sig någotslags tillhåll utom staden, där de byggt sina kojor på de angränsande socknarnas mark. De flesta städer, i hvilkas närhet dylika bostäder uppstått, ha — till skada för framtida skattebetalare — försummat att i tid till staden inlösa den mark, på hvilken de äro belägna. Därigenom ha i dessa «förstäder» missförhållanden uppkommit, dem man försökt afhjälpa genom en af 1894 års landtdagspetition föranledd förordning.

\* \* \*

Enhvar, som försökt göra sig bekant med våra arbetareförhållanden, vet mycket väl, att en arbetarestatistik knappt existerar ens till namnet och då, som Göthe säger, «die Zahlen regieren die Welt» (siffrorna regera världen) har man i de flesta arbetarefrågor icke kunnat komma till några slutligt afgörande resultat. Med största belåtenhet hälsades därför ett af ingenjör Holmberg vid 1897 års landtdag framställt förslag, att

staten skulle ombesörja en noggrann statistisk undersökning af våra arbetareförhållanden. Ett liknande förslag, som närmast afsåg grundläggande af en «Department of labor» liknande inrättning, gjordes af 1900 års landtdag i en petition till regeringen. Från vederbörligt håll har man nu ändtligen skridit till förberedande åtgärder för åvägabringandet af en bättre statistik, och det är att hoppas, att planen skall realiseras. Arbetarefrågan i vårt land skall draga stor nytta däraf. Alla tro dock icke, såsom det utskott som vid landtdagen beredde ärendet, att därigenom «arbetaresträfvandena ledas in i riktig fåra» ty «vid sidan af naturliga och berättigade (?) ansträngningar för förbättrande af arbetareklassens ekonomiska och samhällseliga ställning har kunnat varnas sträfvanden, som importerade till vårt land från utlandets industricentra icke äro framkallade af motsvarande missförhållanden hos oss samt därför hota att menligt invärka på vår arbetarrörelses utveckling.»

En dylik uppfattning ger sig uttryck äfven i landtdagens beslut om beviljande af nödiga penningmedel för undervisning af äldre arbetare, ty då «under senare tid inom några arbetareföreningar kunnat iakttagas omogna (!) riktningar» föreslogs, att bidrag skulle gifvas endast åt sådana kurser, åt hvilka äfven kommunerna (som kantänka bäst kände arbetareföreningarnas riktning) gäfvö understöd. Redan vid 1891 års landtdag, då detta förslag ännu förföll, uttalades farhågan, att utan ofvannämnda andliga förmynderskap ifrågavarande undervisning «kunde användas som medel till väckande af revolutionära lidelser», ty — såsom det icke utan skäl sades, då *läskunnighet och utbredda kunskaper äro nödvändiga vilkor för alla reformer* — ett i någon mån ökadt mått af vetande hos samhäl-

lets lägre lager är egnadt att befordra spridningen af de nyssnämnda samhällsomstörtande lärorna. För öfrigt måste med tacksamhet erkännas, att de högre samhällsklasserna ha gjort mycket — om också icke tillräckligt, isynnerhet hvad det praktiska lifvet beträffar — för att sprida bildningen bland de djupa leden, hvilket äfven framgår af landtdagens och den inhemska regeringens nitälskan för folkhögskolorna och allehanda fortsättningskurser. Att folkhögskolorna icke fått något understöd och att man därför ej kunnat grundlägga många sådana ljushärdar också för städernas arbetarebefolkning — som känt finnes endast en sådan, den i Tammerfors, grundlagd år 1899 och understödd af kommunen — beror ej på den inhemska styrelsen, som icke visat sig ljusskygg. Detta bevisade allmänna besvärsutskottet vid 1897 års landtdag särdeles tydligt, då det var fråga om att göra folkskolan till bottenskola för borgar- eller den s. k. lärda skolan: »bildningen bör stå alla folkklasser till buds, och inga konstgjorda skiljomurar få förhindra den fria cirkulationen mellan de olika samhällslagren», ty en sådan obehindrad omsättning »befordrar kraftigt den samhörighetskänsla mellan de särskilda samhällsklasserna, som är viktig på hvarje område af utveckling, men i synnerhet för hvarje litet folk.» Desto ledsammare var det, att denna idé — som äfven vår folkskolas fader Uno Cygnæus ifrade för — icke fick adelns och borgareståndets, ja icke ens det i bildningsfrågor så frisinade bondeståndets godkännande och därför förföll. Ett svalg — enl. den kände nationalekonomen Schmoller det farligaste — förblir som förut öppet mellan de högre och de lägre klasserna i samhället. Svalget är icke så ringa som det kan förefalla, ty då man nu icke utan hinder ifrån folkskolan kan komma in i den lärda

skolan, såsom fallet är i Schweiz och Nordamerikas förenta stater, utan öfvergången måste köpas med ekonomiska uppoffringar — vare sig förlängdt besökande af folkskolan eller privatundervisning, någotdera är nämligen nödvändigt — är det klart att det ej kan blifva något af cirkulationen — och svalget gapar öppet som förut. Och likväl borde ingen frukta ljusets spridning huru vida som helst!

I förbigående må nämnas, att landtdagen år 1897 uppmanade regeringen att i och för afskaffande af missförhållandena vid platsförmedlingen i våra städer taga saken under öfvervägande. Så vidt jag vet har ingenting blifvit gjordt, ehuru till följd af det nuvarande läget de platssökande och isynnerhet tjänstefolket haft många onödiga utgifter och ofta fallit offer för bedrägeri. Endast i några städer har förslag framställts om inrättande af kommunala platsförmedlingsbyråer — och i hufvudstaden värkar en sådan sedan början af 1903. Äfven har en komité, bestående af ombud från flere större städer, sammanträdt för att förbereda frågan om förbindelse mellan eventuella arbetsförmedlingsbyråer på olika orter.

---

## VII.

### Rösträttsförhållandena.

---

En utsträckning af rösträtten till folkets djupa led är en mycket viktig faktor i arbetet för dessa folk-lagers höjande. Därigenom har man tilldelat dem full medborgarrätt. Först när de djupa leden fått en allmän, lika och omedelbar rösträtt, äro de ägare till sitt fädernesland *ex iure Quiritium*, såsom romarna uttrykte sig.

De olidliga förhållanden, som hos oss i detta afseende äro rådande, torde vara allmänt kända: de äro ett uttryck för medeltida föreställningssätt i sino prydno. Ännu i den dag som är befinna sig fria arbetare i politiskt afseende knapt i en bättre ställning än de lifegna. Arbetarena äro likställda med tjänstefolket, hvilket icke ens det *såsom sådant* i de egentliga kultur-länderna är från rösträtt uteslutet.

Redan 1882 petitionerade ständerna om en utvidgning af rösträtten. Regeringen förelade också ständerna en proposition härom vid 1885-års landtdag, och såväl lagutskottet som stånden godkände ock den ändringen i landtdagsordningen, att hädanefter blott gemenskapen vid militären och lagstadda tjänstehjon skulle uteslutas från den politiska valrätten. Men när



detta reformförslag ställdes i samband med frågan om census och röstskala, förföll hela frågan äfven vid 1885-års landtdag — hvilket tydligt visar de andra samhällsklassernas likgiltighet för arbetarnes sträfvan- den i detta afseende. Herr E. Rönnbäck tog ånyo upp frågan vid 1888-års landtdag, men ehuru förslaget hänsköts till vederbörligt utskott, »hann» det ej håller vid denna landtdag komma under behandling, och *såsom sådana* voro arbetarne fortsättningsvis uteslutna från den politiska rösträtten. I några städer har dock landtdagsordningen tolkats i frisinnad anda (hvarvid särskildt Uleåborg gjort sig bemärkt). Således fins ännu, såsom herr Rönnbäck yttrade, »den förödmjukande orättvisa, att fria arbetare och andra skattebetalande medborgare betraktas såsom politiskt omyndiga». Och den lagparagraf, som utesluter arbetarena från det politiska lifvet och från allmänna sträfvanen för det gemensamma fäderneslandets väl, är faktiskt så snäf, att man med stöd af densamma vid politiska val kunnat hindra gårdsägare, fabriksdisponenter, redaktörer, byggmästare och handelsbiträden, som haft ända till 19 röster, att deltaga i valen. Af samma art äro förhållandena på landsbygden: där hafva endast de rösträtt, som äga »i mantal satt jord», med stadgad åborätt besitta kronohemman eller å arrende inneha särskilda slag af kronogods; det vill m. a. o. säga: de besuttna. Således äro t. ex. folkskollärare, förvaltare o. a. d. för att inte tala om torpare, uteslutna, ehuru dessa i många fall representera ett lika stort mått af kunskaper och erfarenhet som de nu valberättigade. Och stånden företräda ju ej några enskilda klassintressen.

Till alt detta kommer ytterligare census (utgörande i stad 400—800 mark, på landsbygden 200—600 mark) samt en röstskala om ända till 25 röster (vid politiska

val kan den vara obegränsad) i stad. På landet går den upp till  $\frac{1}{15}$  af hela röstsumman. Slutligen äro *alla* kvinnor icke röstberättigade vid politiska val. Också de anses i fråga om fosterlandets allmänna angelägenheter — omyndiga!

Främst har röstskalan i förening med census hos oss värkat därhän, att ett plutokratiskt och kapitalistiskt välde på det politiska området gjort sig än mera gällande än på det kommunala <sup>1)</sup>. År 1900 fanns i 3 städer obegränsad röstskala, 20 bestodo sig en med 25 röster, och i 13 går skalan upp till 10 röster. I fråga om röstminoritet och röstmajoritet, beräknade i procent af antalet valmän, erhålla vi siffrorna <sup>2)</sup>:

		minoritet	majoritet
i städer med 10 rösters maximum		76,2 %	23,8 %
» » » 25 » »		87,2 %	12,8 %

Af allt detta framgår tydligt, att våra rösträttsförhållanden väl kunna täfla med »rotten borough» förhållandena i England före parlamentsreformen år 1832, och de förblifva sådana, tills hela systemet grundligt omskapas. Och detta gäller i lika grad också bondeståndet: röstskalan är icke mindre oberättigad där, och ägandet af »i mantal satt jord» är ingalunda en borgen för politisk mogenhet, hvarförutom de gällande bestämningarna innebära en kränkande orättvisa mot de obesuttna, som ofta — efter att i folk- och folkhögskolan hafva tillägnat sig samma mått af kunskaper som de besuttna — äga lika stora förutsättningar för utöfvandet af valrätt.

<sup>1)</sup> Af kommunalt röstberättigade ägde endast 42 % politisk rösträtt.

<sup>2)</sup> Aug. Hjelt. Rösträttsförhållandena i borgareståndet sid. 19.

Förrän allmän, lika och omedelbar, eller en endast i någon mån inskränkt rösträtt införts, få hvarken arbetarena eller de lägre klasserna öfver hufvud något inflytande på de allmänna ärendenas gång. Och dock har man de bästa bevis för, att detta inflytande är absolut nödvändigt: mången lag har i afsaknad däraf blifvit ytterst ensidig och därigenom ej ländt *hela* folket till gagn. Såsom exempel förtjäna bl. a. att nämnas: lagen ang. arbetsgifvares ansvarighet för kroppsskada, som drabbar arbetare; likaså jaktlagen, torparelagen och förslaget till ny näringslag (för att ej nämna rusdryckslagstiftningens snigelgång). Alla dessa äro härliga skapelser af enskilda klassintressen. De hafva aldrig väkt något som hälst genljud bland de breda lagren, hvilka de härskande klasserna dock ovilkorligen genom lämplig lagstiftning borde höja för egen och fosterlandets skull. Synnerligen träffande har Englands store tänkare John Stuart Mill <sup>1)</sup> om detta förhållande yttrat: »regeringen och de styrande klasserna äro tvungna att främst hålla deras fördelar och önskningsmål i ögnasikte, hvilka äga rösträtt; men i afseende å dem, som äro från rösträtt uteslutna, står det dem fritt att göra si eller så; de må sedan vara huru redliga personer som hälst, så hafva de vanligtvis tillräckligt med arbete på sådana ärenden, hvilka de nödvändigtvis måste ägna sin uppmärksamhet åt, för att försumma sådana uppgifter, dem de strafflöst kunna försumma». »Intet rösträttssystem är i längden tillfredsställande, om det absolut utesluter en samhällsklass eller en person, eller om rättigheten att rösta ej

---

<sup>1)</sup> Considerations on represent. government, peoples edition 1894 s. 68.

är tillgänglig för enhvar fullvuxen person, som vill använda den.»

Det torde vara känt, att arbetarenas sträfvanden blott i afseende å den kommunala rösträtten haft en viss framgång; i slutet af år 1897 gaf man arbetarena såsom sådana rösträtt vid kommunala val, hvarvid dock både röstskala och census bibehöllos; det egentliga tjänstefolket blef dock icke delaktigt af nämnda medborgerliga rättighet (kvinorna ägde den redan). Liknande stadganden blefvo gällande i den året därpå utfärdade nya förordningen ang. kommunalförvaltning på landet. Men när man tar i betraktande, att en *mycket betydande* del af arbetarena — särskildt under dåliga tider — ej ens i städerna förtjänar 3 mark per dag, utan 2—2: 50, framgår det tydligt, att en stor del af arbetarena i själfva verket äro uteslutna också från den kommunala rösträtten. Detta blir än oftare fallet, då taxeringsnämnderna med vett och vilja bortlämna arbetare ur röstlängden.

I afseende å den politiska rösträtten hafva arbetarena, såsom tidigare påpekades, ej ens hunnit så långt(!). Visserligen har man gjort ansträngningar för att få röstskalan sänkt eller t. o. m. afskaffad. I enlighet med ständernas petition framlade regeringen vid 1885-års landtdag en proposition, enligt hvilken census skulle fastställas till 800 mark och röstmaximum blifva 25 röster. Ärendet behandlades storstättligt vid ett plenum plenum; vederbörande utskott försökte medla och föreslog 15-rösters maximum — men alt förgäfves. Vid 1894-års landtdag upptogs frågan ånyo. Förgäfves påpekade t. ex. hr Th. Rein i adeln, att blott och bart omsorgen om vår representations bevarande och befastande borde hindra oss från att göra vår politiska rösträtt till ett monopol för några privilegierade sam-

hällsklasser. Som svepskäl för frågans uppskjutande anfördes brist på tid och de dåtida politiska förhållandenas olämplighet för nämnda reform. Men frågan kunde ej mer bringas ur världen. Vid 1897-års ständermöte inlämnades en massa petitioner, alla åsyftande en förändring af valsättet i antingen borgare- eller bondeståndet i en mera liberal riktning. Vid sådant förhållande kunde icke ständerna undgå att hos regeringen petitionera om en proposition ang. ändring i valsättet för borgare- och bondeståndet. Detta förslag var dock affattadt i mycket allmänna ordalag, utan någon som helst antydning om utvidgning till allmän rösträtt. Röstskalans afskaffande föreslogs också vid denna landtdag, men endast bondeståndet beslöt remiss till utskott. Till 1900-års landtdag var ännu ingen proposition utarbetad. Först på våren 1902 publicerades senatens förslag till proposition ang. ändring af sättet för valen till borgare- och bondeståndet. Enligt nämnda proposition skulle det enbart på förmögenhet grundade röstsystemet ur landtdagsordningen utmönstras, men rösträtten dock göras beroende af inkomsterna såtillvida, som en viss — tyvärr altför hög — census skulle stadgas. I borgareståndet skulle den, oberoende af städernas storlek, fastställas till 800 mark, i bondeståndet till 500 mark. Följa så ytterligare inskränkningarna: kvinnor, legohjon och gemenskapen vid militären blifva fortfarande uteslutna i båda oftanämnda stånd, hvarförutom åldergränsen för rättighet att deltaga i valen skulle höjas från 21 till 25 år. Dock skulle, trots alla dessa inskränkande bestämmelser, både borgare- och bondestånden komma att hvila på en betydligt bredare bas än hittills. I borgareståndet skulle arbetarena och några andra kategorier tillförsäkras rösträtt och valmanskåren därigenom växa från 23,500 till (approximatift) 41,500

personer. Äfven bondeståndets valmanskår skulle enligt propositionen undergå en betydande förändring i såväl kvalitativt som kvantitativt hänseende. I sistberämda stånd skulle ej blott jordägare vara valberättigade, utan skulle rösträtten här utsträckas till alla på landsbygden bosatta personer, med redan omförmälda undantag, hvadan också de valberättigades antal skulle stiga från 102,000 till 188,000.

Det viktigaste momentet i senatens förslag är emellertid penningaröstskalan slopande och dess ersättande af en bildningsskala (enligt det belgiska systemet) med ända till 3 tilläggsröster (en tilläggsröst också för gift man, som fyllt 35 år). Senatens förslag innebär otvetydiga förbättringar af våra rösträttsförhållanden, men det tillfredsställer icke på långt när de fordringar man kan anse berättigade. Förutom att adeln och prästeståndet, hvilket senare stånd varit synnerligen ensidigt sammansatt <sup>1)</sup>, i förslaget nästan alldeles lämnas ur räkningen, äro inskränkningarna i valrätten, hvilka t. ex. totalt utesluta kvinnorna, samt den i förslaget fastslagna census, som kommer att beröfva åtskilliga, som nu innehaft rösträtt, denna rättighet, bestämningar som äro ägnade att i hög grad försvaga de goda verkningar förslaget till proposition genom reformvänliga stadganden i flere afseenden kunde hafva haft, om det blefve lag.

Detta senatens propositionsförslag samt arbetar- och ungfinska partiets under hösten inslagna politik, att medels rådhusstämmor få röstskalan vid landtdagsmännaval i städerna nedprässad till 2 rö-

---

<sup>1)</sup> Se *Elias Furuhyjems* „I rösträttsfrågan“. Finsk Tidskrifts september häfte 1902.

ster <sup>1)</sup> hafva emellertid haft en liflig rösträttsrörelse till följd. Också partierna hafva tvungits att uttala sig i frågan. Det ungfinska partiet har ju alltid haft allmän rösträtt på sitt program, men också det gammalfennomanska tycks luta åt en reform i den af senaten (som till största delen består af gammalfennomaner) angifna riktningen. Nyligen har också svenska partiets delegation uttalat sig för en dylik ändring af landtdagsordningen, som senaten i fråga om rösträtten föreslagit, dock med vissa radikalare afvikningar (så anser delegationen, att kvinnan borde få rösträtt).

Öfverklassen spelar ett farligt vågspel, om den motsätter sig den grundliga reform, som här är fråga om. Den uppfattning kommer då att både i väster och öster göra sig gällande, att Finlands ständer ej representera Finlands folk, utan endast några privilegierade klasser. Och ännu beklagligare är detta förhållande, emedan genom sakernas nuvarande tillstånd deltagandet i och intresset för landets allmänna frågor försvagas och aftar. För folket och genom folket bör det arbetas. Och just därför böra folkets breda lager tagas med i detta arbete; och detta skall

---

<sup>1)</sup> Af flere orsaker misströstande om en lycklig lösning af rösträttsfrågan, hafva arbetarne gripit till denna s. k. rådhusstämopolitik. Det har nämligen tidigare ofta händt, att städernas valmän beslutit sänka sin egentligen obegränsade röstskala till ett visst fixerat maximum (oftast 25 eller 10 röster). Olika åsikter beträffande lagligheten af denna åtgärd hafva visserligen hysts, men senaten har fastställt dylika beslutna sänkningar af röstskalan och därigenom skapat prejudikat. Nu yrkade arbetarpartiet på, att man borde slopa röstskalan eller åtminstone sänka den till 2 röster. I flere städer bl. dem Tammerfors, Kuopio, Uleåborg, Villmanstrand har man också lyckats i sitt förehafvande, medan de flesta bibehållit röstskalan oförändrad. Senatens utslag har dock ej fallit.

ske genom den allmänna rösträtten. Träffande frågade prof. Danielson vid ett plenum i prästeståndet (<sup>20</sup>/<sub>2</sub> 94): »Hvem bevakar bättre vårt lands rättigheter och dess lagars hälgd? Den som fordrar att bristerna borde döljas och det bland folket jäsande missnöjet hållas hemligt, eller den, som vill att representationen måtte utveckla dessa lagar så, att folket ej skulle hafva skäl till något missnöje, och att alla samhällsklasser med glädje i landets grundlagar skulle se sin högsta timliga skatt?» Dessa ord innebära mera än talaren själf ens anade, ty missnöjet med våra rösträttsförhållanden är i de djupa lagren *synnerligen bittert*, mycket bittrare än man i allmänhet vill föreställa sig detsamma.

\*

\*

\*

Här ofvan har nu i korthet framställts allt, som det finska folkets ombud samt regeringen utfört för höjandet af de breda lagren. Man gjorde dem mycket orätt, om man skulle fränkänna dessa åtgärder all betydelse. Men resultatet är magrare, än man utan öfverdrift kunde fordra, då folkrepresentation och regering haft tillfälle att *i 40 års tid ostördt få arbeta för sitt folks väl*.

Folkbildningssträfvandena ha nog blifvit omhuldade: folkskolor hafva anlagts öfverallt, folkhögskolor hafva understöddts m. m. d., men arbetarundervisningen i städerna har, förutom att den är stäld under förmynderskap, varit mycket bristfällig; framför allt har dock sakförhållandet, att folkskolan ej utgjort botten-skola för högre läroanstalter, värkat att klyftan mellan öfverklass och underklass förblifvit så stor. Den obesutna befolkningen, som ej haft råd att tillösa sig



parceller, har ihågkommit med c. 3 — säger tre — miljoner. Därmed har man föreslagit att hjälpa den, och en »undersökning» har satts i gång. Den nya torpare-lagen är ej ägnad att afhjälpa alla de mångfaldiga missförhållanden, som på detta område förefunnits. Legostadgan är föråldrad. Likaså näringslagen, och näringskomiténs förslag är ur arbetarsynpunkt sedt synnerligen bristfälligt, äfven det. Yrkesinspektionen uppfyller inte på långt när sitt ändamål; de till skydd för arbetarens lif och hälsa utfärdade lagarna af år 1889 och 1895 äro af denna orsak tämligen kraftlösa. Också för öfrigt äro dessa, särskildt den senare, i många afseenden misslyckade (så t. ex. är ingen maximal-arbetsdag fastställd ens för i statens arbete anställda fullvuxna arbetare). Af ålderdomsförsäkring hafva vi knapt ett spår, likaså är arbetarstatistiken föga utvecklad. Ingen omreformering af beskattningssystemet i progressiv riktning har genomförts — fastän man för ro skull kan säga, att hos oss fins en början därtill. Ej håller har det varit fråga om något mera utveckladt beskattningssystem, ehuru man i de stora kulturländerna på senare tider har kunnat iakttaga en sträfvän efter en dylik förändring, i hvilken sträfvän man på vissa håll (t. ex. i Preussen) till en del också lyckats. I afseende å bostadsfrågan, hvarvidlag man hos oss kan konstatera betänkliga missförhållanden, har man vidtagit åtgärden att tillhandahålla lån åt »aktiebolag och kommuner» i och för uppförande af sunda arbetarbostäder, men jämsides härmed bör ihågkommas, att staten inte ens för egna arbetare i större utsträckning uppfört lämpliga bostäder. Och i rösträttsfrågan framstå vi såsom ett afskräckande exempel för alla kulturfolk.

Men folket är vaket. Det nöjer sig ej längre med dylika åtgärder, det fordrar ovilkorligen mera. Och om de maktägande äro kloka nog att fatta tidens kraf, då borde de redan i den närmaste framtiden börja arbeta på att tillfredsställa denna folkets fordran. Tiden är allvarlig; vi få icke försumma de lägre klasserna. Ty någon gång måste *i alla fall* uppgiften att höja dem fullgöras. Men då är det kanske för sent, och då få vi bittert ångra, att vi i tider då man kunnat handla, ej uträttat mera.

## VIII.

### Arbetarrörelsens historia i Finland.

---

Här ofvan har framställts det märkligaste de andra samhällsklasserna gjort till våra arbetares bästa. Hvad ha då dessa själfva gjort för förbättrande af sitt läge? Denna andra sida af saken förtjänar lika mycket beaktande som den förra.

Arbetarrörelsen i Finland räknar endast 19—20 år. År 1883 sammankallades genom en *oundertecknad* tidningsannons — detta är särdeles betecknande för de då rådande förhållandena — intresserade till ett möte å Kaisaniemi värdshus i Helsingfors, där man skulle diskutera bildandet af någonslags »handtvärkarklubb». En interimbestyrelse valdes; särskilda förslag till stadgar framställdes: sist godkändes ett förslag till stadgar för — Helsingfors arbetareförening. Af den ifrågasatta handtvärkarklubben hade nämligen blifvit en arbetareförening. Dess faddrar voro idel arbetsgifvare, och då stadgarna år 1884 blifvit godkända, valdes till medlemmar i föreningens första bestyrelse 7 arbetsgifvare och boktryckerifaktorer och *endast tre arbetare*. Den förste ordföranden, arbetarrörelsens i Finland mångårige ledare var fabrikanten V. von Wright. Han utförde det grundläggande arbetet och skötte dess

angelägenheter med lika stor ifver som förmåga. Själf berättar han, att han under resor i Tyskland sett, huru arbetsgifvarne och arbetarne där lågo i ständiga tvister med hvarandra. Enligt hans förmenande kunde endast ett ifrigt reformarbete förhindra, att dylika tvister skulle uppstå äfven hos oss. Andan i den nya föreningen ger sig uttryck äfven i följande ord af Wright: <sup>1)</sup> »både arbetsgifvarnes och samhällets välfärd fordrar, att arbetsgifvarne talrikt ansluta sig till arbetareföreningarna, där de genom sitt inflytande kunna åstadkomma nyttiga förbättringar och hindra uppställandet af oförnuftiga fordringar». Utan tvekan måste man medge, att nästan allt som under de första åren gjordes till förmån för Finlands arbetarebefolkning är att räkna hufvudstadens arbetareförening och dess ordförande till förtjänst. Efter föredömet i hufvudstaden uppstodo mellan åren 1883 och 1890 ett tjugotal arbetarföreningar i andra finska städer, och med föreningarna följde läsesalar, bibliotek, sångföreningar, föredrag, elementarkurser, bildande nöjen, handarbetsföreningar m. m., allt i afsigt att höja arbetarnes ställning. Wright redigerade under 3  $\frac{1}{3}$  år det första lilla arbetarbladet, hvilket utkom som bilaga till två af våra större tidningar och därigenom spriddes i 8—10,000 exemplar och bidrog till att sprida kännedom om de utländska arbetaresträfvandena. Finlands arbetarrörelse har redan lämnat barndomen bakom sig, men ett kommande släktled skall helt säkert gifva dessa grundläggande åtgärder sitt fulla erkännande. Världen går sällan framåt med stora steg; hvarje tidevarf bygger på det föregående och utvecklar dettas skapelser till allt större fullkomlighet — »wer hat gelebt für seine Zeit, der hat gelebt

---

<sup>1)</sup> Työväen kalenteri I sid. 36.

für alle Zeiten» — (den som lefvat för sitt eget tidehvarf, den har nyttat alla tider). För öfrigt var det en verklig lycka, att Finlands arbetarerörelse redan vid denna tid tog sin början — om också i en anspråkslös form —; *numera är det omöjligt att stäcka den*: i solens ljus som i skuggan tränger den sig fram; i mörkret med den förbjudna fruktens större kraft; det visa exempel hos alla folk i väster och öster. Motgångar mötte redan år 1891. År 1889 vidtog hufvudstadens arbetarförening åtgärder för sammankallande af ett allmänt möte af alla Finlands arbetareföreningar; det lifliga intresset för saken framstår tydligt bl. a. därigenom, att till mötet insändes omkr. 150 diskussionsfrågor — det var ett utslag af samma slags lifaktighet, som utmärkte vårt konstitutionella återuppvaknande åren 1862—63. Men grefve Bergs efterträdare förbjöd hela mötet. »I betraktande därpå, att hvad beträffar en stor del af dessa frågor regeringen redan skridit till vederbörliga åtgärder eller småningom värlkar för förbättrande af den arbetande klassens ställning, anser jag, att det nämnda mötet är onödigt, olämpligt och kan ge anledning till oordningar, hvarför jag anhåller, att Herr Generalen (länets guvernör) ville förbjuda öppnandet af nämnda arbetaremöte.» Denna skrifvelse skall alltid förbli ett märkligt aktstycke i den finska arbetarrörelsens historia. Hela åtgärden är obegriplig, om den icke sättes i samband med de rörelser, som då pågingo i Ryssland <sup>1)</sup>. Skälet må nu för öfrigt ha varit hvilket som helst — man beslöt att för denna gång lyda och använda lämpligare medel att nå målet.

---

<sup>1)</sup> Jmfr Kolossow, Socialist. Monatshefte. 5:te häftet 1898.

Hufvudstadens förening kallade ombud för de andra arbetarföreningarna till en privat sammankomst år 1893. Några oordningar inträffade där naturligtvis icke; ej heller uppträdde mötet fordrande. Ordföranden, herr von Wright hälsade de närvarande välkomna med bl. a. följande ord: »personliga lidanden (!) och genom dem uppkommen bitterhet ha icke tryckt sin prägel på vårt lands arbetarrörelse — — —. Vi måste ock i hvarje fall undvika öfverdrifter.» Klasskampen hade *icke ännu* vaknat till lif: arbetarena ledo ännu i tysthet och utan att knota. Mötets viktigaste beslut var tillsättandet af en gemensam femmanna arbetarestyrelse i Helsingfors, till hvars ordförande v. Wright blef vald. Hvarje förening skulle dessutom välja en »rådgifvande medlem» — en mycket opraktisk åtgärd, förklarlig genom en öfverflödigt räddhåga för maktmissbruk och bristande förståelse för nödvändigheten att underordna sig de valda styresmännen. Till ett verkligt arbetarparti vid sidan af de två borgerliga gaf mötet icke upphof. Äfven detta visar omogenheten i arbetarnes idéer vid den tiden. Liksom finskheten till stor del utvecklats ur den pietistiska rörelsen, så uppstod åtet arbetarfrågan hos oss i många hänseenden ur finskhetens idéströmning: förrän finskheten banat bildningens väg för vårt folks djupa led, var hela arbetarfrågan omöjlig. Den sociala frågans uppkomst är hos oss intet annat än andra steget i vårt folks stora väckelse- och utvecklingsarbete, hvars grunder lades af finskhetssträfvandena. Men den sociala rörelsen syftar vida längre, den vill skapa en ny grund för hela det mänskliga samhället och — i den mån det är möjligt — förena alla människor till ett brödräfbund på mänsklighetens stora arbetsfält. Då Finlands arbetare för första gången samlades till ett gemensamt repre-

sentantmöte, gingo arbetarne ännu i finskhetens ledband, utan att ännu djärfvas vandra sin egen stig. Men ehuru ett eget parti icke bildades, diskuterade man likväl — en helt säkert sällsynt motsägelse — mycket lifligt ett eget program, som slutligen äfven godkändes. Programmets innehåll delades i »fordringar» och »önskningsmål». Till de förra fördes fordran på rösträttsförhållandenas förbättrande — uttalad i någorlunda allmänna ordalag, ehuru för att taga ett exempel enligt Tammerforsrepresentantens vid mötet uppgifter af 5,700 vid kommunala val röstberättigade 2,200 — säger 2,200, som hade 6,500 skattören (å 200 mark) utestängts från deltagande i omröstning, emedan de ansågos icke tillräckligt »oberoende». Vidare fordrades allmänt skoltvång och folkskolans omorganisation till bottenskola för högre läroanstalter, den lösa befolkningens bindande vid jorden genom underlättande af egostyckning; ökning af antalet yrkesinspektörer till åtminstone 4 och rätt för arbetarnes ombud att deltaga i yrkesinspektionen. »Önskningsmål» uttalades om arbetarestatistik, anskaffande af arbetarebostäder, befordran af arbetareundervisningen, förbättrande af arbeterskornas ställning, motarbetande af rusdryckerna, grundläggande af fackföreningar m. m. Obligatorisk sjuk- och olycksfallsförsäkring fordrades äfven, likaså stiftande af allmän ålderdomsförsäkringsanstalt, men dessa fordringar intogos ej i programmet. Märkeligt och betecknande för kongressmedlemmarnas anspråkslöshet var, att man icke »fordrade» någon lagbestämd längsta arbetsdag. Ej häller beslöts, att någon egen tidning skulle utgifvas. Man nöjde sig med en kalender, som utkom en gång om året, och en tio timmars arbetsdag skulle man »kraftigt sträfvat till» — desto skarpare ville kongressen icke uppträda. Men i alla

händelser var med 1893 års kongress grunden lagd, och Finlands arbetare hade tagit de första stegen till bildande af ett eget parti.

År 1896 samlades man ånyo, denna gång i Tammerfors. Vid detta möte var frågan om rösträtt vid politiska val den viktigaste och den som också tilldrog sig största intresset. Det finsktsinnade partiets konservativa grupp, som ville stanna vid tio rösters skala vid val till borgarståndet och på intet sätt ville gå in på principen »en man, en röst», försökte där alt hvad den förmådde draga arbetarne på sin sida. Men dessa voro på sin vakt och fullt medvetna om sitt mål. De konservative fruktade därför redan i början det värsta. Det berättas, att en viss högstäld ämbetsman hade velat förbjuda hela mötet, men då en annan hög tjänsteman gick i borgen för att inga oordningar skulle inträffa, fick det dock försiggå. Likväl erhöi stadens polismästare särskilda förhållningsorder, men kunde ej inrapportera annat, än att mötet icke gifvit anledning till några som hälst anmärkningar. Utan tvifvel handlade regeringen mycket klokt, då den icke lade hinder i vägen för mötet, ty helt säkert skulle mötet ändå hafva hållits i någon form, och den genom förbudet alstrade förbittringen hade kanske låtit helt andra frukter mogna, än afsikten var. Kongressen förlöpte nu mycket fredligt, ehuru diskussionen ställvis var mycket liflig, ja t. o. m. häftig. Genast i början märktes tydligt, hvilka som skulle bestämma riktningen. Redan i mötesplatsens arbetarförening hade 10- och 1 röstmännen sammandrabbat. Då man ej kunde enas, lämnades afgörandet åt mötet, som med 30 röster mot 17 afgjorde striden till 1 röstmannens förmån — nästan hela minoriteten och ordföranden herr von Wright inlade reservation mot beslutet. Att arbetarne stegvis



frigjort sig och blifvit själfständiga framgick tydligast ur diskussionen i röstbegränsningsfrågan, som fick en liflig, delvis hetsig karaktär. En af minoritetens män sade bl. a., att han icke hoppades »att förnuftsskäl skulle invärka på mötet, sedan den, hos hvilken mötets ledning syntes ligga, hade yttrat, att arbetarne borde ha den afgörande rösten». Härtill svarade en annan talare mycket träffande, att »då herr H. icke trodde att förnuftsskäl invärkade på mötet, dessa således icke håller kunde invärka på reservationens anhängare». Man påvisade vid mötet hurusom den allmänna rösträtten — eller åtminstone i det närmaste allmän rösträtt — blifvit tillämpad i de flesta kulturländer i Europa och hurusom endast en allmän rösträtt, som låter hela folket värksamt taga del i afgörandet af de det gemensamma fosterlandet berörande frågorna, kan befordra *hela folkets* välgång; man påpekade att historien tydligt visar, huru de, som befinna sig i en privilegierad ställning, föranledd låt vara också, af en högre bildning, i främsta rummet tillgodose egna fördelar, d. v. s. följa en klassmoral och att den så mycket fruktade »allmänna rösträtten» i själfva verket ingenting är att frukta för. Oaktadt alt detta fick »allmänna rösträtten» icke flertalet röster, endast 25; 30 röster afgåfvos för ett förmedlingsförslag (med några små förändringar), som doktor Ståhlberg i sitt referat hade framställt. Sedan de konservatives förslag förkastats med 40 röster mot 13, blef mötets beslut således, att hvarje finsk medborgare, man eller kvinna bosatt i stadssamhälle (med undantag af aktiva militären) borde få en, endast en röst, likväl med en census af 400 mark. Dessutom borde städerna indelas i valkretsar eller proportionellt valsätt användas. Naturligt är, att konservatismen skulle komma att spela en än

större roll vid diskussionen om landtbefolkningens förhållanden. Gamle Meurman hade själf gifvit sig in i stridshvimlet och affattat det andra referatet. Med 38 röster mot 19 beslöts likväl på af den kände skriftställaren Alkio (Filander) framställda motiv för valen till bondeståndet, att hvarje fullvuxen, välfrejdad medborgare borde ha *en* röst (med undantag för tjänstefolk och militär) under förutsättning, att han var beskattad för 200 marks inkomst. Dessutom borde det medelbara valsättet förändras till omedelbart. Trots att arbetarne på Tammerfors mötet således icke föreslogo »allmän rösträtt», förutspåddes öfveralt ofärd och fördärf från samhällsbevarande håll!

Ännu mera brännande än rösträttsfrågan var en annan, den om bildandet af ett eget arbetarparti. Förslag därom hade framstälts af undertecknad både tidigare i arbetareprässen<sup>1)</sup> och senare på själfva mötet. Fåfängt söker man dock i mötets protokoll ett endaste ord om denna sak. Genast i början af mötet valdes, såsom förut och äfven efteråt skett, en »ledande komité» med uppdrag att afgöra, i hvilken ordning frågorna skulle upptas till behandling; äfven nya diskussionsfrågor kunde för komitén framställas. Arbetaredelegationen hade icke för egen del upptagit frågan om ett eget parti bland diskussionsfrågorna, ehuru fyra stora föreningar hade understödt den, och komitén djärfdes äfven med 6 röster mot 5 förkasta den, ehuru afgörandet hade bort tillkomma mötet. I komitén uppstod med anledning däraf en mycket häftig tvist, och om icke tiden hade varit så knapp och litet före kongressens afslutande en oväntad tilldragelse mellankommit,

---

1) Se Työmies årg. 1896 n:o 2 och 36 och jämför Työväen kysymyksiä I sid. 46—50.

skulle frågan nog icke ha lämnats därhän. Tilldragelsen var delegationens ordförande, herr von Wrights afgång. Han hade från dess begynnelse ledt Finlands arbetarrörelse, nu afgick han, emedan rörelsen hade fått »en skef riktning, som han icke kunde godkänna, ej håller bära ansvaret för».

Ännu fordrade kongressen en särskild officiell arbetarestatistik, förkortande af arbetsdagen, folkskolans omorganisation till bottenskola för den lärda skolan, arbetsförmedlingsbyråer, kommunala yrkesinspektörer, aktgifvande på den lösa befolkningens behof och rätt för kommunerna att bestämma angående all utskänkning af rusdrycker, innehållande mer än 2 % alkohol. Men sträjker förordades icke direkt, ej håller föreslogs en lagbestämd längsta arbetsdag. Likaledes förkastades ett förslag om resande agitatorer, emedan mången fruktade, att därigenom på landsbygden skulle uppstå små föreningar, i hvilka härskade en för arbetaresaken främmande och för de allmänna mötena skadlig anda. Däremot förordade man varmt egna bostäder åt arbetarna — egen härd är guld värd — sade man; härvidlag har dock den snillrike engelska arbetarledarn John Burns bevisat, att egna bostäder blott ytterligare främja det tillstånd af beroende af arbetsgifvarn, hvar under arbetarn redan annars lider. Sistnämnda fråga var tydligen altför litet förberedd och därför icke mogen att afgöras.

För öfrigt bör observeras, att Tammerforsmötet var den första stora arbetarkongressen. Deltagarena representerade 34 föreningar och voro 70 till antalet. De sammanträdde i stadshusets stora festsal. Ärendenas handläggning försiggick, liksom äfven vid senare tillfällen, i två »läsningar», remissdebatten, och sedan ärendet återkommit från det utskott dit det sändts för

att underkastas en förberedande pröfning, den afgörande diskussionen. Utskotten voro 12 till antalet. Till de särskilda frågorna hade anskaffats referat, af hvilka de flesta, såsom fallet var äfven vid senare representantmöten — voro särdeles förtjänstfulla och belysande.

Kom så det följande mötet, *den minnesvärda kongressen i Åbo* sommaren 1899. Där voro närvarande 82 deltagare från 34 föreningar (en representant från hvarje förening med ytterligare en för hvarje fullt hundratal medlemmar öfver det första hundralet). Efter osäkert famlande hit och dit hade den finska arbetarrörelsen nu stadgat sig — barnet hade mognat till fullvuxen man. Ordföranden (författaren till dessa rader) lofvar redan i sitt hälsningstal död åt kapitalismen, obskurantismen (ljusskyggheten) och militarismen. Den svenska och norska arbetarrörelsens ledare Hjalmar Branting och Ludvig Meyer hade emot arbetaredelegationens vilja inbjudits som gäster, och den förre hade också hörsammat kallelsen.

Hufvudfrågan på mötet var, om ett själfständigt arbetarparti skulle grundläggas. Nästan alla representanter yttrade i denna fråga sin mening. De flesta ville, att partiet genast skulle bildas, endast några önskade uppskjuta det hela till något längre fram i tiden, likväl medgifvande att partiet i hufvudsak kunde byggas på socialistisk grundval. Men kongressen ansåg, att under rådande politiska förhållanden, ett uppskjutande af partiets grundläggande kunde vara farligt, och med 55 röster mot 3 (några representanter röstade icke) beslöts, att ett eget arbetarparti skulle bildas. Diskussionen i denna fråga räckte den första dagen från klockan 5— $\frac{1}{2}$  11 och en följande dag ännu 4—5 timmar! Utgången af omröstningen visar, att man redan före kongressen var ense om nödvändigheten af par-

tiets grundläggande. Jordmånen hade äfven blifvit flitigt beredd. Vid mötet sades från flere håll, att om ett eget parti konstituerades skulle Finlands arbetare dela sig och en farlig splittring uppstå. Detta har icke besannats. Utom partiet står endast en liten hop relativt obetydliga föreningar. Vid kongressen valdes en partistyreelse, och till säte för den utsågs Åbo. Ett reglemente för partistytrelsen uppgjordes äfven, men utföll inte riktigt lyckligt. Hälften (nio) af styrelsens medlemmar skulle väljas från Åbo, den andra hälften bland å andra orter bosatta personer; de senares åsikt borde »skriftligen eller muntligen inhämtas i alla viktiga, partiets ledning eller taktik rörande frågor». Det var naturligtvis omöjligt för den »värkställande styrelsen» att afgöra hvilka frågor som voro viktiga till den grad, att om dem de på andra orter bosatta partistytrelsemedlemmarnas åsikt borde inhämtas, och hvilka frågor som rörde »ledningen», då partistytrelsen ju i allmänhet »leder» partiet <sup>1)</sup>. Erfarenheten har äfven ådagalagt, att dessa mer eller mindre på sidan om händelsernas gång stående medlemmar, icke fylla något behof, om icke de ha till uppgift att å viss tid värkställa granskningar. Eljes hindra de endast styrelsens värksamhet. Men de finska arbetarne äro i allmänhet omtåligen i alla maktrågor liksom alla unga demokratiska partier, innan organisationen blifvit stark och betryggad. »Ledning» fruktar man mycket — det är också psykologiskt förklarligt — ehuru intet parti kan gå framåt utan en kraftfull ledning. Det hafva äfven andra länders arbetarepartier under tidens lopp nödgats lära sig inse.

---

<sup>1)</sup> Någon förbättring härutinnan beslöts icke håller på partimötet i Viborg sommaren 1901 (se det finska arbetarpartiets första partimötes protokoll sid. 141, 142). I andra länders (t. ex. Tysklands och Sveriges partistadgar) ingå icke några sådana bestämmelser.

Ett program för finska arbetarpartiet blef ock af mötet antaget. Då det bättre än hvarje annan framställning ger uttryck åt de åsikter, som hysas af Finlands organiserade arbetare och ger en särdeles mångsidig bild af deras arbete och sträfvanden, aftryckes det här i sin helhet:

Det finska arbetarepartiet, som baserar sig på den allmänna arbetarrörelsens grundsatser i fråga om samhällsutvecklingen, sträfvat i alla afseenden för de finske arbetarnes ekonomiska och sociala frigörelse. Betonande, att grundförutsättningen därtill är bevarandet och skyddandet af Finlands nationella självständighet, har partiet för sina närmaste sträfvandens mål antagit följande

### **Program.**

1:o) Allmän, lika och omedelbar val- och rösträtt vid alla val och omröstningar för alla 21 år fyllda finska medborgare, utan hänsyn till kön. Proportionelt valsysteem. Två-åriga lagstiftningsperioder. Förrättandet af val och omröstningar på i lag bestämd hvilodag.

2:o) Lagstiftnings- och självbeskattningsrätt åt folket genom representationen.

3:o) Fullständig förenings-, församlings-, tal- och tryckfrihet.

4:o) Arbetstiden bör bestämmas till 8 timmar. Längsta arbetstid och minimilön bör genast införas vid statens och kommunernas arbeten.

5:o) Allmänt skoltvång. Kostnadsfri undervisning i alla läroanstalter. Folkskolan bör omorganiseras till bottenskola för alla högre läroanstalter.

6:o) Krigsbördan bör i hög grad förminskas och fredsidén utvecklas samt i praktiken förvärkligas.

7:o) Mannens och kvinnans fullständiga jämlikhet

8:o) Allmän förbudslag mot tillverkning och försäljning af rusdrycker.

9:o) Arbetareskyddslagstiftningen bör utvecklas. Yrkesinspektörernas antal bör betydligt ökas och biträden åt dem utses ur arbetareklassen. Kvinliga inspektörer böra äfven utses.

10:o) Gradvis stigande inkomst- och arfsskatt. Alla indirekta skatters afskaffande.

11:o) Arbetarnes försäkrande genom statens försorg.

12:o) Kostnadsfri rättskipning och läkarehjälp.

13:o) Förbättrandet af den lösa befolkningens, arrendatorernas och småböndernas ställning.

Som hvarje sakkännare genast ser, är finska arbetarpartiets program med några smärre förändringar det i så mången skärseld renade Erfurter programmet. Af dessa faller genast punkt 8 i ögonen, men då man vet, hvilket mäktigt understöd nykterhetsrörelsen fått bland Finlands arbetare, är denna punkt alldeles naturlig. För några år sedan uppstod ju bland dem oberoende af de vanliga nykterhetsföreningarna, i hvilka konservatismens och tröghetens anda slagit rot, den väldiga rusdryckssträjken, som år 1898 omfattande omkr. 70,000 deltagare och som nu, sedan intresset för en tid varit afmattadt, åter synes vakna till nytt lif <sup>1)</sup>. Frågan om religionens förhållande till arbetar-rörelsen var i det förberedande utskottet föremål för en liflig diskussion, men af många orsaker uteslöts den

---

<sup>1)</sup> Vid rusdryckssträjkarnes allmänna möte i Tammerfors år 1901 beslöt man att fortsätta sträjken och valde en centralbestyrelse med säte i Viborg samt indelade landet länsvis i sträjkdistrikt.

åtminstone tillsvidare ur programmet. Utan tvifvel föranleddes detta beslut af en önskan att förekomma onödig splittring, ty man hade alt skäl att frukta, att om frågan upptoges på programmet, detta skulle förorsaka bildandet af ett särskildt kristligt socialt parti, som likasom i andra länder kan vara nyttigt att rödja väg för den egentliga arbetarrörelsen, men som alldeles i början, när partiet nyss uppstått, kunde lända till skada. Emellertid inlades dock några reservationer mot beslutet.

Ingressen till partiprogrammet, som med afsikt gjordes helt kort, har i hufvudsak flutit ur socialisten Brantings penna och särdeles träffande lyckats ge uttryck åt den finske arbetarens innersta känslor. Ty på samma sätt som en annan arbetarrörelse vid vestgränsen af det ryska riket står den finska på fosterländsk och nationell, men icke på chauvinistisk grundval. För öfrigt stiliserades den nämnda ingressen, utom af politiska skäl äfven därför så allmänt att enhvar, som verkligt önskar genomgripande samhällliga reformer, kan om också han icke är socialist, ansluta sig till partiet och samarbeta med det. Den kände, utmärkte arbetaragitatorn M. Kurikka framställde på mötet ett annat, mindre internationelt och mera nationelt program, men förslaget ansågs opraktiskt. Det program som sedan godkändes har — på samma gång det är nationelt — ovilkorligen för alltid förenat Finlands arbetare med den internationella arbetarrörelsen för proletariatets frigörelse och mänsklighetens höjande.

Några anmärkningar kunde måhända dock med skäl göras mot programmet i dess nuvarande form. Rent formelt taget är mot detsamma att anmärka, att de olika programpunkterna bort grupperas annorlunda. Så hör, för att taga ett exempel, väl arbetstid och



arbetsskydd tillsamman, medan de dock nu stå såsom punk 4 och punkt 9 på programmet. Någon väsentlig vikt ligger dock naturligtvis icke vid denna de olika punkternas inbördes ordning. Mera afseende förtjänar den omständigheten, att hvarken den brännande bostadsfrågan, ej håller konsumtionsföreningarna omnämnas. Dessa föreningar förordades likväl särdeles varmt i en särskild resolution, som mötet antog.

Lifvet har lärt arbetaren att sätta värde på dessa föreningar och med dem besläktade företag mera än förut. Så har skett i England och Belgien, där arbetarne gifvit oss ett lysande föredöme, och äfven i Tyskland, hvars arbetare ej mera behöfva frukta, att den kooperativa rörelsen endast afsåge att draga dem bort från dettas egentliga sträfvanden, såsom fallet var under Schulze-Delitzsch's tid <sup>1)</sup>.

Mötet omfattade äfven förslaget om grundande af en egen bank för arbetarne 300,000 marks aktiekapital (å 100 mark aktien). — ehuru en dylik tidigare i Helsingfors grundlagd »folkbank» icke hade lyckats. Af denna bankinrättning har det dock ej blifvit någonting, men en komité för frågans beredande är tillsatt. Kon-

---

<sup>1)</sup> Andels värksamheten har värligen tagit fart bland de finske arbetarne. Så finnas t. ex. i Tammerfors tre andelsbutiker. Finlayson & C:os grundlades 1900; medlemsantalet är omkr. 300 (andelsafgiften 10 mark), försäljningssumman 10 12,006 mark i månaden. Den andra linnespinneriets (grundl. 1901) räknas 500 medl. och stiger försäljningssumman till 12—16,000 mark i månaden. Den tredje är Tammerfors arbetares andelshandel (grundl. 1901), medlemsantalet 250, försäljningssumman 15—20,000 mark, under december 50—60,000 mark. Nyligen ha sådana inrättats också i Åbo, Helsingfors, m. fl. orter. Bland kooperativa företag i H:fors må ännu nämnas „Työväen kooperatiivinen räätiliike“ och „Stenarbetarnas kooperativa stenindustri aktiebolag“. I närheten af Tammerfors finnas flere andelsbutiker.

gressen förordade äfven en plan, som redan tidigare med framgång realiserats i Åbo, »att på de orter, hvarest det går för sig, de lokala arbetarföreningarna skulle värka för spar- och lånekassors inrättande bland föreningarnas medlemmar». Sådana kassor hafva nu med den i Åbo till föredöme grundlagts i Tammerfors, Viborg m. fl. orter, och omsättningen har varit mycket liflig (i Tammerfors redan under första halfåret närmare 40,000 mark). Dessa kassor kunna med tiden växa ut till verkliga »folkbanker», isynnerhet om blott bland arbetarne finnas män, som göra sig dugliga att sköta större penningeaffärer.

Märkeligt var kongressens beslut i den s. k. torparfrågan. Den fordrade, att arrendetiden skulle bestämmas för alla torpare och jordarrendatorer till *minst 50 år* (ihågkommas bör, att ständerna ej ens godkände regeringens förslag om 10 års arrendetid); att en längsta tillåten arrendetid helt och hållet borde utmönstras ur lagen; att kontrakt ovilkorligen borde göras skriftligt; att åt afträdande torpare ersättning bör gifvas för byggnadernas dåvarande fulla värde (ständerna medgäfvoblott, att utgifterna skulle ersättas); att arrendatorn beviljas full frihet att öfverflytta sina arrenderättigheter på annan, medborgerligt förtroende åtnjutande person; att samtidigt med att 31 kap. 4 paragraf i strafflagen i all dess stränghet bringas till användning vid tvingande till öfverarbete och andra obestämda arbetskyldigheter; att arbetsdagens längd bör bestämmas till högst tio timmar och att, hvad kronotorparne beträffar, samma principer må följas och ett slut göras på ämbetsmannens godtycke. Bagaren Ilmonen tillkännagaf, att vid det möte, där Limingo arbetarförening, en verklig torpareförening, valde honom till representant, såsom vägkost för honom hade uttalats

önskan: »gifven oss äfven evangelium, icke endast lagen»; hvartill en annan talare svarade: »socialismen är det evangelium, som torparne behöfva och som kan hjälpa dem.»

Kongressen ville äfven att öfveralt, där det blott är möjligt, folkhögskolor skulle grundläggas. Från deras program uteslöts kyrkohistorieundervisningen med 28 röster mot 22. En talare (M. Kurikka) föreslog, att där undervisning i detta ämne meddelades, den borde visa: »huru prästerna ända intill vårt århundrade kunnat förvränga och missrikta den härliga lära, som Jesus af Natsaret förkunnat.»

Äfven i näringslagen önskade kongressen införa flere förändringar. Vid uppgörande af värkstadsordningsregler borde arbetarnes och industristyrelsens medvärkan anlitas. För yrkesundervisningen borde särskilda läro-värkstäder inrättas och till högre folkskolans lärokurs borde fogas samma undervisning, som meddelas i slöjd och handarbetsskolor. Hvad arbetslönen angick, så beslöts, att en lägsta arbetslön borde i lag bestämmas och för öfverarbete betalas åtminstone 50 % förhöjning. Dessutom borde kommunerna och staten i den mån det blefve möjligt utföra sina arbeten utan melanhänder. En obligatorisk, hela landet omfattande ålderdomsförsäkring borde af staten grundläggas. Förlikningsnämder och strejkkassor förordades. Om icke rösträttsreformen eljes kunde genomföras, beslöt man *en allmän arbetsinställelse öfver hela landet efter Belgiens föredöme.*

Den tredje finska arbetarerepresentantkongressen — till hvars trefnad den angenäma samvaron med likatänkande, talen och utfärderna mycket bidrogo — har haft en stor banbrytande betydelse. *Den har låtit Finlands arbetarebefolkning vinna tron på sig själf och*

*sin kraft och entusiasm för arbetet på förbättrande af sin ställning.* Och den lämnade äfven kvar hos alla framåtsträfvande deltagare vackra, vårliga känslor. Ty det var dagen för Finlands arbetarkårs pånyttfödelse.

Sommaren 1901 samlades representanter för de till det nya partiet hörande föreningarna för första gången. Mötet försiggick i Viborg. Närvarande voro fyra representanter för partistyrelsen och 60 medlemmar från 25 föreningar. Föremål för diskussion var flertalet af de frågor, som redan behandlats vid föregående kongress såsom rösträttsfrågan — en allmän strejk förordades här liksom i Åbo såsom sista utväg — progressiv beskattning, förkortning af arbetstiden, åldersdomsförsäkring, landtarbetarnes ställning, förbättrande af den arbetande kvinnans ställning, rusdrycksfrågan; i alla dessa frågor kom man till samma eller i det allra närmaste samma resultat som förut. Men dessutom blefvo flere andra viktiga frågor föremål för behandling. Framför allt *bostadsfrågan*. Nu fordrades direkt och enhälligt, att staten och kommunen skulle bygga sunda och eljes dugliga arbetarebostäder.

Man rådslog äfven grundligt om, hvad som borde göras för att förverkliga arbetarpartiets program. Diskussionen häruti utmynnade i ett beslut att inrätta lokala partistyreelser. Sådana hade efter svenskt mönster redan uppstått på en del orter. Dessa skulle arbeta under partistyrelsens ledning och hafva till uppgift att hvar på sin ort hålla intresset vaket för politiska och kommunala spörsmål. Dessutom skulle platsorganisationer grundläggas för höjande af arbetarbefolkningens ekonomiska läge. Ur dessa platsorganisationer kunde sedan »med tiden» bildas en allmän, hela landet omfattande fackorganisation, sådan Brysseler kongressens beslut af 1893 afsåg för alla länder. Sistnämnda om-

ständighet bör särskildt observeras, då man vet, att genast efter det partistyrelsen börjat sin värksamhet, en häftig tvist uppkom, häftigare än kanske nånsin förr bland Finlands arbetare, just om skapande af en fackorganisation, hvilken oenighet frambragte tvänne slags organisationer, men i själfva verket blef utan resultat. Agitationen ordnades likaledes vid detta möte. Beslöts också att samarbeta med andra partier, såvida detta kunde gå för sig utan afvikning från arbetarpartiets program. Detta beslut ådagalägger redan i och för sig, att Finlands organiserade arbetare besitta en politisk mogenhet, som arbetarne i månget annat land nått först efter en längre tids förlopp <sup>1)</sup>. I princip ansåg mötet, att arbetartidningarna borde tagas i partiets värjo: man beslöt också förbereda förvärkligandet af denna plan. Första maj bestämdes officiellt till arbetarnes demonstrationsdag, hvarvid arbetet skulle upphöra, om man också först senare (på grund af de hinder naturen ställer i vägen) skulle föranstalta egentliga demonstrationer. En förändring af partiets namn (från »Finlands arbetarparti» till »Finlands socialdemokratiska parti») och en möjlig anslutning till det internationella arbetarsekretariatet i Bryssel underkastades mötets pröfning och öfverlämnades åt partistyrelsen att närmare beredas. Slutligen må ännu nämnas, att hårda ord om den finska olycksfallsförsäkringslagen och dess bringande i värkställighet af mötet ej sparades.

Så småningom har arbetarrörelsen i Finland fått en allt mera radikal riktning, hvilket framgår af de tvänne senaste kongresserna. Man har i Finland fått upplefva samma skådespel som i *alla* andra land.

---

<sup>1)</sup> Man jämföre t. ex. tvistigheterna vid valen till preussiska landtdagen, hvarvid socialisten Bebel kraftigt talade för kompromiss.

Denna omtalade förändring i de finska arbetarnes uppfattning har enhvar tänkande människa i Finland kunnat observera, om han blott följt med händelsernas utveckling. För att bevisa riktigheten af detta påstående behöfver man ej annat än taga några utdrag ur yrkesinspektörernas berättelser. År 1892 o. 1893 försäkrar en yrkesinspektör, att förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare »öfverhufvudtaget varit godt»: »endast i undantagsfall förekomma hos oss några skärande disharmonier såsom i utlandet»<sup>1)</sup>. Men de böra noggrant iakttagas: *ty den finske arbetarn är ingalunda så lugn* — menar yrkesinspektören — *som man antar utan kan han lätt bringas t. o. m. i en mycket upprörd sinnesstämning*. Därför kommer i en framtid en svallvåg från utlandet att nå äfven vårt aflägsna land. År 1897 säges det<sup>2)</sup> emellertid redan utan omsvep »det är ett beklagligt sakförhållande, att på många ställen för tillfället mellan arbetsgifvare och arbetare råder ett ytterst spändt förhållande». Mycket träffande anmärker prof. Heikel beträffande denna utveckling<sup>3)</sup> Inom vår öfverklass torde man dock i allmänhet mena, att så farligt är det ej med den saken, blott ej arbetarene af agitatorer uppäggas. Men det behöfves ej någon skild agitation. Vi skryta öfver att vårt land ät delaktigt af den västerländska kulturen. Huru skulle då ej hos oss uppstå samma sociala spörsmål som i kulturländerna! Förhållandena framkalla dem, och den stigande folkbildningen bringar dem till alt klarare medvetande. Vi ifra för att arbetare och allmoge skola läsa tidningar. Men där få de läsa om arbetarrörelser

---

1) Medd. fr. industristyrelsen 21 sid. 100.

2) d:o d:o d:o 28 sid. 169.

3) Heikel, „Språkpartierna och arbetarfrågan“ sid. 11.

i utlandet. Öfverklassen läser dylika notiser med en viss trygg likgiltighet: det angår inte oss, Gud ske lof! Men arbetarn börjar reflektera. — Våra arbetare besöka Väst-Europa för att utbilda sig i sitt fack; de komma in i arbetarföreningar och få kännedom om, huru arbetarne sammansluta sig för att kunna bestå i konkurrensen med kapitalet. Då vi ifrå för arbetarnes upplysning, väcka vi hos dem till lifs känslor och behof, dem de med sina tillgångar ej kunna tillfredsställa. Och ändå skulle vi ej ha någon arbetarfråga!

Stäng alla folkskolor och läsesalar, gif ej arbetarne några tidningar, håll ej för dem några fester och föredrag, skjut utvecklingen ett sekel tillbaka — så slippa vi den ledsamma historien att arbetarne tala om rättigheter! Men vill man ej och kan man ej göra detta, så stanna ej på halfva vägen, utan räck arbetarn handen och hjälp honom — det gäller århundradets största fråga». Nu vilja också våra arbetare stå på egna fötter. De hafva skapat sig ett eget parti och därigenom frigjort sig från de språk- och politiska partier, som inneha makten; här liksom i andra länder gäller det att följa Stuart Mills åt de engelska arbetarne gifvet råd: »arbetarne böra fordra inväljande af egna representanter (i kamrarna eller landtdagen) och, om detta misslyckas, låta de konservativa besätta platserna tills den liberala majoriteten blifvit kännbart hotad, hvarvidlag de liberala blifva böjda för en öfverenskommelse och afstå några platser åt arbetarne» <sup>1)</sup>. Och detta råd kan användas ej blott ifråga om representationen utan vid många andra tillfällen; ett tillvägagångssätt af denna art kommer att gifva upphof åt en ny partidelning, sådan vi kunna iakttaga

---

<sup>1)</sup> Webb, history of trade unionism sid. 272.

den i många andra land <sup>1)</sup>. Men därför är det ej nödvändigt — enligt min åsikt får det ej ens ske — att vårt folk delas i tvänne absolut fiendtliga läger, hvilka aldrig kunna samarbeta. Förefintligheten af partier med olika sträfvanden och olika intressen är dock endast ett bevis för, att folket ej sofver dödens sömn.

---

<sup>1)</sup> Visserligen fins det ännu arbetare, som gå i språkpartiernas ledband, bland dem de s. k. „Arbetets Vänner“, hvilka dock altmer förlora sin betydelse, åtminstone såsom sammanslutningar af arbetare.

---



## IX.

### **Om arbetarens lefnadsvilkor och organisationssträfvanden.**

Icke utan skäl hafva våra arbetare vidtagit energiska mått och steg för förbättrande af sin ställning. Det skall med tillbörlig tydlighet framgå ur den öfverblick öfver arbetarens ekonomiska förhållanden, som följer här nedan. Tyvärr äro de statistiska uppgifter, som finnas att tillgå, knapphändiga och ofullständiga. År 1891 föranstaltade Helsingfors Arbetarförening, med penningeunderstöd af staten en undersökning af hufvudstadsarbetarens ekonomiska vilkor under år 1890. Materialet fick man af 418 personer, hvilka nästan uteslutande voro handtvärkare <sup>1)</sup>. Af denna undersökning framgick, att arbetarena i hufvudstaden i medeltal förtjänade 3 mark om dagen, hvilken inkomst under vanliga förhållanden (enligt arbetarens egna försäkringar) är den minsta möjliga, hvarmed man kan slå sig ut. Men då arbetaren nödgas lefva också om söndagarna, bör veckoförtjänsten (18 mk 50 p.) delas på 7 dagar. Om man medräknar också det belopp hustrun och barnen förtjäna, stiger årsinkomsten till 972 mark,

---

<sup>1)</sup> K. O. Groundstroem. Kansantal. esitelm. II, 92 o. följ.

d. v. s. 3 m. 24 p. per arbetsdag (300 arbetsdagar) — och således måste arbetaren lefva med *2 mark 65 penni per dag*. Minst eller 536 mark per år förtjänade sömmerskorna — och *ändå kunde de* af denna summa *spara* 59 mark för sämre tider: man behöfver ej ha någon liflig fantasi för att kunna föreställa sig, hvilka om-bäranden en sådan stackare måste underkasta sig för att nå ett sådant resultat. Men därförutom fordrar man att hon skall hålla sig sedlig! När man lefver i öfverflöd eller åtminstone lefver ett ekonomiskt sorgfritt lif, då är denna egenskap lika lätt förvärfvad som bibehållen.

Arbetarnas budget sönderfaller i följande större utgiftsposter: till mat, hyra, kläder, bohag, bränsle och belysning gå 82 % af hela utgiftssumman; för bildnings-ändamål stiga utgifterna till 1  $\frac{1}{2}$  %, för njutningsmedel till 10 %, för nöjen till 2 % och till skatter 1 % af utgifterna (alt i jämna tal) Mången förvånas kanske, att så mycket pengar kastas på njutningsmedel, men en jämförelse med förhållandena i utlandet visar <sup>1)</sup>, att saken als icke är så farlig. Och om icke arbetaren i nöjen och njutningar kunde få en ersättning för sitt hårda och långvariga själs- och kroppsarbete, då skulle han icke bestå i lifvets strid. Denna synpunkt bör alltid tagas i betraktande vid bedömande af arbetarens nöjen; hufvudsaken är härvidlag blott, att dessa nöjen ledas i rätt riktning. År 1894 föranstaltades en liknande undersökning som 1891 <sup>2)</sup>, till hvilken 861 personer, också de nästan uteslutande handtvärkare, gäfvö materialet. Om man undantar typografer och dem som

---

<sup>1)</sup> Se t. ex. Wurm, die Lebenshaltung der deutschen Arbeiter. Sid. 99 tabellerna 21—26.

<sup>2)</sup> Berättelse öfver H.fors arbetarförenings värksamhet f. år 1894 sid. 8 o. följ.

ej uppgåfvo sina inkomsters storlek, hade endast 201 personer af 663 en dagspenning, som öfversteg 3 mark. De viktigaste födoämnena betingade sig år 1893 i ungefärligt medeltal följande pris: (för jämförelses skull anföras här också prisen för samma varor år 1903)

	1893	1903
rågbröd (10 kilo) . . . .	3 mark	2 m. 50 p <i>i</i>
nötkött (10 kilo) . . . .	6 »	7 » 50 »
fläsk (10 kilo) . . . .	12 »	14 »
smör (billigare sort, 10 k.)	21 »	21 » 50 »
strömming (1 kilo) . . . .	39 penni	50 »
mjök (oskummad, 1 liter)	19 »	20 »
d:o (skummad el. sur, 1 liter)	9 »	10 »
potäter (5 liter) . . . .	45 »	30 »

Veden kostade per metrisk famn:

björkved . . . . .	17 mark	23 mark
tallved . . . . .	13 »	18 »
granved . . . . .	11 »	14 »

För ett rum betalades år 1893 i hyra 12—16 mark i månaden <sup>1)</sup>.

För år 1893 företog Åbo arbetarförening en undersökning af löneförhållandena, hvilken undersökning fotade sig på uppgifter från 373 personer (af dem 22 arbetsgifvare och arbetsledare). Resultatet var följande (blott lönerna i fabriker beaktas). Fullvuxna arbetare förtjänade:

i sockerbruk . . . . .	2,50—2,90 mk per dag		
i korkfabrik (styckarbete) . .	2—3 »	»	»
d:o kvinnorna . . . .	1—1,30 »	»	»

<sup>1)</sup> Nu (1903) går den upp till 20 mark.

i klädesfabrik . . . . .	2,50 mk per dag		
i bomullsspinneri . . . . .	2,50—3	»	»
d:o (styckarbete)	2,50—3,50	»	»
d:o kvinnorna . . .	1—1,50	»	»
d:o d:o (styckarb.)	1,25—2,50	»	»
i metallfabrik . . . . .	1,80—4,20	»	»
i tobaksfabrik (styckarbete). .	4	»	»
d:o kvinnorna . . .	2,50	»	»
i kakelfabrik . . . . .	2—2,50	»	»

Af lönerna år 1900 vill jag för exemplets skull endast anföra uppgifter från tvänne större fabrik i Åbo (lönerna under 1901 och 1902 torde på grund af den rådande depressionen inte kunna anses normala). Crichtons stora maskinfabrik, som sysselsätter 800—900 arbetare (däribland 200—250 barn) betalade 20—22 penni i timmen (åt barn 10 à 12 p.) och för öfverarbete (mer än 11 timmar) 50 % förhöjning; en 12-timmars arbetsdag ersattes således med 2,50—2,75! I Barkers bomullsspinneri, där arbetsstyrkan uppgick till 230 personer (af dessa voro 195 kvinnor), förtjänade männen 2,50—3,50, kvinnorna åter 1—1,75 (vid stycke-  
arbete 1,50—2,50). Och ändå var arbetsdagen 11 1/2 timme. År 1893 var den i Åbo i regeln längre än 10 timmar, och i Helsingfors hade enligt den 1894 föranstaltade undersökningen af 642 arbetare endast 79 en 10 timmars eller en ännu kortare arbetsdag. Äfven bilagorna till andra arbetarekongressens protokoll utvisa, att arbetsdagen hos oss i allmänhet är längre än 10 timmar. Detsamma framgår ur fabrikernas ordningsregler<sup>1)</sup>. Det mest utslitande arbetet hafva bagare,

<sup>1)</sup> Se Päivälehti för 15 okt. 1898.

skomakare, sågarbetare, färgare, skräddare, strykerskor, tegelarbetare, handelsbiträden och bufettfröknar.

Sådan är arbetarnes ekonomiska ställning. Oaktadt priset för lifsförnödenheter stigit oerhördt och nationalförmögenheten också i hög grad vuxit hafva arbetarnes löner icke i nämnvärd mån ökats, åtminstone icke i proportion med dessa. Det må härvidlag yttermera påpekas — detta till belysande af arbetarnas ekonomiska ställning — att de direkta skatterna i Finland under åren 1895—97 årligen uppgingo till 5,822,929 Fmk, medan de indirekta skatterna, (bestående till största delen af tullavgifter) stego till en summa af 28,253,391 Fmk årligen, oaktadt både säd och bomull äro tullfri vara. Dessa indirekta skatter betalas naturligtvis hufvudsakligen af den stora massan d. v. s. arbetarena.

Vid sådant förhållande är det naturligt, att äfven arbetarena i Finland ha tagit sin tillflykt till sträjker såsom medel att förbättra sin ställning, särskildt då vackra tal och framställningar ej ledt till något resultat, icke ens när det ekonomiska läget öfverhufvud varit synnerligen gynnsamt. »En riktig sträjkfeber» hade, såsom hr v. Wright ogillande yttrade vid landtdagen år 1900, utbrutit bland de finska arbetarena; de ämnade ej längre tåla hunger och elände, de fordrade en bättre lott. Den rådande harmonin, som berodde på att arbetarena dittills funnit sig i existerande, usla förhållanden, hade störts — för att antagligen aldrig återvända. Den första större sträjken utbröt år 1890 i Helsingfors bland typograferna. Yrkesinspektören försökte medla; slutligen fick man en tariff till stånd. Af större betydelse var en sträjk i Karhula år 1892, hvilken kom till utbrott med anledning af de oerhördt stränga ordningsregler, som där faststälts. En dålig materiell

bas, beroende af arbetarens egna usla ekonomiska förhållanden, och frånvaron af en arbetartidning, som skulle bragt missförhållandena i dagen, gjorde att sträjkerna icke riktigt lyckades. Men när bättre tider grydde och när den af H. Karvonen och förf. till denna skrift redigerade tidningen »Työmies» (från början af mars 1895) började utkomma, vaknade arbetarens själfkänsla, och år 1896 spridde sig denna »sträjkfeber» öfver hufvudstad och landsbygd. Anmärkningsvärd är sträjken i Bröder Åströms stora (arbetsstyrkan — 600 man) läderfabrik i Uleåborg, där man ville tvinga principaterna att aflägsna en illa tåld arbetsledare. De sträjkande lyckades i sitt förehafvande. Ännu mera anmärkningsvärd blef sträjken å Sandvikens ångsåg därigenom, att dess »fosterländska» principaler i st. f. de sträjkande finnarna hämtade arbetare från Ryssland. Ett sådant tillvägagångssätt från arbetsgifvarnes sida vann också senare efterföljd, men prässen (förutom Hufvudstadsbladet, som fann ett dylikt förfaringssätt naturligt) och »den allmänna opinionen» fördömde skarpt denna åtgärd, utan att dock i högre grad kunna invärka på vederbörande arbetsgifvare. Denna maktlöshet kom särskildt till synes vid bagarens sträjk år 1899, då allmänheten nog stretade emot — men förgäves: med tillhjälp af österländska arbetare kväste bagarmästarena de sträjkande. Men »Työmies» indrogs i stället på en månad. I slutet af samma år utbröt i hr Juselius skjortfabrik i Åbo sträjk. Man hade där haft för afsikt att när nya maskiner anskaffats, prässa ner de annars redan skamligt låga lönerna; man trodde nog, att fabriksägaren skulle komma att draga vinst af de nya maskinerna, då arbetarena med dessas tillhjälp förmådde tillvärka en större mängd varor och på så sätt rikta ägaren, men styckelönen sänktes, så att arbe-

terskorna ej drogo någon som hälst nytta af sin genom maskinerna ökade produktionsförmåga. Men dessa 60—70 kvinnor, som kraftigt understöddes af partistyrelsen och arbetare öfver hela landet (man samlade mer än 3000 mark till deras sträjk) stodo på sin kant och sträjken slutade till deras fördel. Denna sträjk är så-tillvida beaktansvärd, att den var den första kvinno-sträjk: äfven våra arbeterskor ha lärt känna sitt människovärde och börjat kampen för detsamma. Sedan dess har sträjkernas antal årligen varit stort. Här må ännu nämnas typografsträjken under 1900-års landtdag, då typograferna vid kasten ersattes med studenter, hvilka af »fosterländska skäl», på det att ej landtdagsarbetet måtte störas erbjödo sin hjälp. Men det skulle nog ha ländt fosterlandet till större fromma, om man för samma ändamåls vinnande hade gått in på typografernas anhållan. Mycket betydande och långvarig var likaså murarsträjken i Tammerfors år 1900 till förmån för en 10-timmars arbetsdag och en minimilön, men denna slutade efter 2 månaders segt motstånd från arbetarens sida med dessas nederlag. En särskild betydelse har Hyvingesträjken år 1901, emedan man då för första gången anlitade militär för att kväsa arbetarena. Utan förbarmande vråktes under det sträjken pågick kvinnor och barn från arbetarbo-städerna ut i kalla vintern. Märkelig är slutligen sträjken vid Kavantsaari stenbrott, hvilken *fortgick i öfver ett år* (22 nov. 1901—19 jan. 1903) och tack vare enig sammanhållning och organisationen slutade med arbetarnas seger.

Arbetarena i Finland hafva i likhet med arbetarne i andra land i hög grad förbättrat sin ställning genom arbetsnedläggelse. Visserligen hafva många sträjker, t. o. m. stora sådana, misslyckats, men själfva kampen

för bättre villkor och ett inbördes understödande bland arbetarena hafva utvecklat de finska arbetarens solidaritets- eller samhörighetskänsla och sålunda hindrat en försämring i deras läge, då arbetsgifvarne märkt, att man icke får behandla arbetarne alldeles godtyckligt. Vi ha vunnit samma erfarenhet, som man har i utlandet. Sträjkernas betydelse ligger ej blott i den direkta förlust eller vinst, som den haft till följd — det vore ett synnerligen kortsynt omdöme — utan måste härvidlag åtskilliga andra omständigheter tagas med i räkningen. T. o. m. arbetsgifvare hafva ju flerstädes sammanslutit sig »för att afvända onödiga sträjker», och säkerligen skulle arbetarena haft mycket större framgång med sina arbetsinställelser, om blott arbetarorganisationen varit kraftigare och mera omfattande. Visserligen existera en hel mängd enskilda fackföreningar särskildt i Helsingfors, Tammerfors och Åbo, hvilkas antal och medlemsantal dock icke är känt (t. ex. bagare, sadelmakare, träförädlingsarbetare, rörmakare, kakelugnsmakare, rappare, väfverskor, tjänarinnor, tvätterskor m. fl.), men endast arbetare af följande yrken hafva bildat fackförbund: typografer (1897), murare (1898) skomakare (1898), målare, metallarbetare, timmermän, stenarbetare, skräddare, snickare (alla år 1899), kvinnorna (1900), bokbindare (1901) och garfvare (1902). Medlemsantalet i dessa fackförbund var år 1900 stenarbetare 227, målare 236, skomakare 300—400, timmermän 461, skräddare 473, järn- och metallarbetare 494, murare 647, typografer ungefär 700, kvinnor 800 eller tillsammans 4500—5000 personer. Alla dess fackförbund ha uppstått under de senaste 5 åren och ha därför ej hunnit uträtta något särskildt nämvärdt. I alla fackföreningar tillsammans torde medlemsantalet uppgå till ungefär 7000.



Flere af dem äro i besittning af olikartade fonder (såsom arbetslöshetskassor o. a. d.) och bestå sig med egna språkrör i prässen, såsom typografernas organ »Gutenberg», skraddarnas »Vaatturi» och bagarnas »Leipuri». Också metallarbetarena utgåfvo en egen tidning »Ilmarinen», men företaget har nu nedlagts. På samma ort förefintliga fackföreningar hafva på den orten vanligen bildat platsorganisationer (gemensam styrelse), hvilken således motsvarar de franska »bourses du travail» eller de engelska »trades counsils». Men i allmänhet är fackföreningslivet hos oss föga utveckladt, och en allmän fackorganisation (eller s. k. landsorganisation) har ännu — som sagdt — ej fåtts till stånd.

De allmänna arbetarföreningarna hafva däremot blomstrat upp vida bättre — om detta sedan varit den finska arbetarrörelsen till gagn eller icke, må lämnas därhän. Inalles fans det år 1900 68 dylika arbetarföreningar med 9,000—10,000 medlemmar (af dem 700—800 kvinnor). Deras antal har sedermera ytterligare ökats, ehuru det ej kan noggrant fastslås. Emellertid hörde således redan år 1900 omkr. 10 % af Finlands industriarbetare till »de organiserade». De största arbetarföreningarna voro samma år Åbo förening (1,539 medlemmar) Tammerfors' (1,370 medl.) Helsingfors' (jämte fackafdelningar 1,239) och Viborgs (907 medl.)<sup>1)</sup>. En särskild plats intar »Finlands Svenska Arbetarförbund», som bildades på initiativ af mekanikern Axel Weüdel. Man hade gjort den erfarenheten, att de svenskatalande arbetarne, genom att majoriteten

---

<sup>1)</sup> I förbigående må nämnas att några af dessa skaffat sig fastigheter, bl. hvilka den i Åbo är uppskattad till 100,000 mark, den i T:fors åter af 60,000 mks värde.

i arbetarföreningarna var enbart finskatalande, blefvo stående på sidan om arbetarrörelsen. För att draga dem med, bildades ofvannämnda arbetarförbund, som ock arbetar enligt samma grundsatser som andra arbetarföreningar. Förbundet har småningom fått åtskilliga filialer på olika orter i Finland, af hvilka dock flere äro dubbelspråkiga. Förbundets angelägenheter skötas af en centralstyrelse i Helsingfors. Hittills har förbundet (bildadt år 1899) ej hunnit uträtta mycket. Dess värksamhet har främst gått ut på att få de svenska arbetarne att ingå i organisationen, hvilket varit ett styft arbete, ty jordmånen för ideella sträfvanden var ej — i motsats till de finska arbetarne, som väkts genom nationalitetskampen — förberedd <sup>1)</sup>. Genom energisk agitation genom tal och tidningar — särskildt har tidningen »Arbetaren» varit förbundets skötebarn — har man slutligen ernått ganska betydande resultat. En sjuk- och begravningskassa är ock under bildande. Medlemmarnas antal uppgår till öfver 1,000, hvaribland dock finnas många finskatalande.

De största och mäktigaste föreningarna hafva anslutit sig till arbetarpartiet, som omfattar 40 föreningar (i dessa finnas 8151 medlemmar). På flere orter finnas lokala arbetarpartier, hvilka i många fall t. ex. i rösträttsfrågan visat mycken lifaktighet.

---

<sup>1)</sup> Det svenska partiet lade under språkstriden hufvudvikten vid makten i ämbetsvärken och i — borgarståndet. Den svenskatalande delen af *folket* försummade partiet och försummade därigenom sin främsta uppgift. Intet under därför om förfinskningen gått framåt. Nu har man, sent om sider, lärt sig inse, att man begått ett misstag. En gång väckta skola de svenskatalande vara till stort gagn för arbetarrörelsen, tack vare just sin förmåga att handla mer än prata, men ännu så länge stå de långt bakom sina finska kamrater.

Det unga arbetarpartiet har naturligtvis ej håller hunnit uträtta mycket. Alla de krafter man förfogat öfver hafva gått till organisationssträfvandena, och dessutom har partiet lidit afbräck i sin värksamhet till följd af brist på medel. Det tycks ej vara de finska arbetarens starka sida att uppoffra någonting för allmänna ändamål (förutom vid sträjker) lika litet som förmågan att underordna sig en partidisciplin. De tvistigheter bland de organiserade arbetarena, som uppflammade genast efter det partistyrelsen tillsatts, hindrade i sin mån dess arbete både i ett och annat afseende. T. o. m. rösträttsrörelsen har blifvit lidande af denna inträffade splittring, oaktadt just denna sak omfattats med ett ovanligt intresse på arbetarehåll <sup>1)</sup>. Agitationen för arbetarrörelsens idé har genom partistyrelsens försorg bedrifvits såväl genom spridande af litteratur som genom resande agitatorer, bland hvilka den utan tvifvel ifrigaste har varit T. Tainio. Då de nu rådande brydsamma förhållandena försvårat arbetet icke endast ur ekonomisk synpunkt, så ha några utmärkta resultat icke kunnat uppnås, men i alla fall har arbetarpartiet murat en fast grund för arbetarrörelsen i Finland, och ju mer dess riktning och idéer slå rot hos våra arbetare, desto större blir partiets betydelse för arbetarsaken i landet och därigenom för de hela mänskligheten omfattande idéer, som trots allt en gång skola afgå med segern. De till arbetarpartiet hörande föreningarna utgöra det ledande elementet bland de finska arbetarne

---

<sup>1)</sup> I slutet af år 1899 försökte partistyrelsen få till stånd en meningsyttring i fråga om rösträttsens utvidgning och däri deltog 17,083 personer. Af dessa uttalade sig 16,482 för allmän rösträtt, 380 anslöto sig till Tammerfors beslutet och 221 försvarade den belgiska röstskalan.

och gå i spetsen för rörelsen; de andra följa småningom efter. Numera har äfven uppgjorts förslag till ett socialdemokratiskt partiprogram, genom hvars antagande arbetarpartiet uttryckligen komme att ansluta sig till den internationella arbetarrörelsen.

Till de nya idéernas spridning har förvisso arbetarprässen och arbetarlitteraturen i hög grad bidragit. Utom oftanämnda »Työmies», som år 1895 begynte utkomma som ett 5-spaltigt veckoblad, men sedermera utvidgats till ett 6-spaltigt dagblad, hvars upplaga nu uppgår till 8000 exemplar och den svenskspråkiga »Arbetaren», hvilken utkommer en gång i veckan (upplaga nästan 1,500), finnas ytterligare »Kansan Lehti» i Tammerfors och »Länsisuomen Työmies» i Åbo, hvilka båda utkomma 3 ggr i veckan. Af en i östra Finland planerad arbetartidning »Itäsuomen Työmies» blef intet, men i stället har man i hufvudstaden begynt utgifva ett illustrerad veckoblad »Työmiehen Illanvietto». Vid sidan af de egentliga arbetarorganen bör särskildt Päivälehti nämnas, ity att den bevisat arbetarrörelsen i Finland betydande tjänster, särskildt i afseende å rösträttsfrågan, i det den gjort de öfre klasserna förtrogna med arbetarnes sträfvanden och på så sätt beredt jordmånen för arbetarrörelsens idéer. Och detta är af stor betydelse. Vår arbetarlitteratur växer för öfrigt dag för dag. Bland de mera betydande alstren märkas Blatchfords Merry England, Sombarts Sozialismus und soziale Bewegung, Kautsky's das Erfurter Program, Bernsteins, Hugo's m. fl:s Geschichte des Sozialismus in Einzeldarstellungen, Bellamys »Vuonna 2000», Morris' »Ihannemaa» — alla i finsk dräkt. De svenska arbetarne ha naturligtvis på Sverges bokmarknad funnit hvad de behöft. Åtskilliga agitationsskrifter och bro-

skyrer samt några mera betydande arbeten af socialistiska författare hafva öfver hafvet funnit vägen hit.

För öfrigt har förf. till dessa rader själf från trycket utgifvit 4 häften »työväenkysymyksiä» (arbetarfrågor), hvarjämte ett stort antal mindre originalarbeten af särskilda finska författare utkommit<sup>1)</sup>. Dessutom har sedan år 1893 utkommit arbetarkalendrar, i hvilka man bl. a. finner uppgifter om arbetarföreningarnas värksamhet. Årligen ha vidare utgifvits särskilda tillfälliga publikationer såsom t. ex. Työväen joululehti o. a., hvilka utgått i betydande upplagor ända till 11,000 exemplar. Omnämmande förtjäna äfven arbetarekongressernas ståtliga protokoll (1896 års protokoll innehåller 208 sid. 8:o, 1899 års 259 sid. 8:o och 1901 års 252 sid. 8:o); de kunna täfla t. o. m. med Tysklands arbetarpartis protokoll och hafva väckt uppmärksamhet (bl. a. har Hj. Branting uttalat sig mycket berömande om deras yttre utseende och vidlyftighet); de ofta särdeles väl affattade referaten ingå i sin helhet i protokollen. Alt detta utvisar, att Finlands organiserade arbetare hålla den bokliga lärdomen i ära, hvilket äfven på kongresserna inskräpts, men ännu återstår mycket att göra i detta afseende. Ty det är säkert, att bristen på kunskapsrika ledare bland arbetarne själfva är mycket kännbar, och att arbetarne *endast genom höjande af sin bildningsgrad* kunna med framgång drifva sin sak fram till målet.

---

<sup>1)</sup> Till den finska öfversättningen af Herknerns „Die Arbeiterfrage“ som utkom år 1901 finnes bifogad en förteckning öfver den i Finland utkomna arbetaresfrågorna behandlande litteraturen.

## X.

### Slutord.

---

I sitt uppträdande gentemot den arbetande klassen hafva de högre samhällsklasserna, »the upper ten thousand» ofta lämnat rum för anmärkningar — för att icke tala om de egentliga arbetsgifvarne, hvilkas fördel står i strid med arbetarnes sträfvanden och hvilkas tillvägagångssätt därför icke kan väcka förvåning i samma grad.<sup>1)</sup> Öfverklassen är äfven hos oss i allt som rör arbetarne ända till löjlighet okunnig och ställer sig därför — ofta utan att därtill ha något som helst skäl — på arbetsgifvarnes sida, mången gång likväl uteslutande af egoistiska bevekelsegrunder. Här må nämnas endast några exempel. Då arbetarne i sin tidning med ifver börjat arbetet för förbättrande af sitt läge och arbetsgifvarne därigenom hotades i sina intressen, vände sig två »fosterländska» män till den dåvarande

---

<sup>1)</sup> Ett upprörande tilltag från arbetsgifvares sida är herrarna Hisinger och von Julins angrepp på arbetarnes förenings frihet år 1901, vid hvilket tillfälle arbetare, som flere år (ända upptill 44 år) varit anställda i deras fabriker utan vidare med hustru och barn kördes ut på landsvägen. Detta förfaringssätt blef dock föremål för allmänt ogillande.

generalguvernören med anklagelser mot tidningen, till följd hvaraf dess anhållan att få utkomma flere än en gång i veckan afslogs. Då samma blad senare icke visade sig mera undfallande, ville man förhindra dess utgifvande genom boykottering, genom att neka det papper och elektricitet. Försöket lyckades icke. Papper kunde anskaffas, och den nödiga drifkraften prestades af arbetare, som frivilligt, utan ersättning lämnade sitt arbete. Äfven eljes har man försökt komma åt arbetarepublikationerna. Redan år 1895 — då låg censuren ännu i händerna på finske män — fick vår enda arbetartidning en mycket sträng varning, emedan den — visserligen utan omsvep — blottat några alldeles uppenbara missförhållanden. Och senare bestämdes från samma håll, att censuren öfver arbetartidningarna skulle skärpas. Magistraten i Kotka stämplade en person, ämnad till utgifvare för »Itäsuomen Työmies», såsom »folkuppviglare» för att hindra tidningens utkommande; sammaledes Tavastehus läns guvernör med Lahden Uutiset. Åbo läns guvernör kunde åter icke tillstyrka tillåtelse till utgifvande af en tidskrift »Koitar«, i »anseende till doktor af Ursins genom landets tidningsprässa allmänt kända åsikter i arbetarfrågan». I Åbo stängde alla tryckeriägare sina dörrar för »Länsisuomen Työmies», hvarför den måste tryckas i Tammerfors, tils den fick eget tryckeri. När Åbo arbetarförening vände sig till stadsfullmäktige och till sparbanken med anhållan om några hundra mark för folkbildnings- och barnuppfostringsarbete, utlofvades nämnda summa under vilkor, att *föreningens ordförande skulle afgå*; när senare värligen så skedde, gäfvos pengarna ej ändå.

Slika åtgärder hafva i hög grad förbittrat sinnena hos arbetarne. På samma sätt några domstolsutslags

öfverdrifna stränghet: arbetarnes sedliga begrepp äro icke desamma som öfverklassens. Men å andra sidan har ett sådant tillvägagående höjt arbetarnes samhörighetskänsla och offervillighet för den gemensamma saken. Och det har nog behöfts.

Såsom tidigare nämndes hämtade arbetsgifvarne arbetare från utlandet, då eget lands arbetare skulle kväsas för sina »öfverdrifna fordringar» skull. Detta ogillades visserligen nästan allmänt, men ogillandet var icke starkt nog för att hindra arbetsgifvarne att upprepa sitt tilltag. Men äfven arbetarne hafva beskylts för ofosterländskhet. Icke en eller två gånger utan esomoftast. Detta tal om »ofosterländskheten» har varit de borgerliga tidningarnas stående argument mot arbetarrörelsen. De organiserade arbetarne, de som bära upp arbetarrörelsen, ha gång på gång i *handling* bevisat påståendets osanning, men det låtsar man icke om. Arbetarne ha bevisligen upprepade gånger velat *samarbeta* med öfriga samhällsklasser på mycket billiga villkor, men ännu år 1900 tillbakavisades deras anbud både i Helsingfors och Tammerfors. På den allra senaste tiden har likväl en mot arbetarrörelsen gynsam riktning kunnat skönjas bland medlemmar af de högre samhällsklasserna. En yttring af denna riktning har varit, att tvänne platser bland Helsingfors stadsfullmäktige inrymts åt arbetarekandidater. De yttre förhållandenas tvång, som visat nödvändigheten af ett enigt folk, har lärt öfverklassen taga hänsyn till arbetarpartiets fordringar mera än förr, men i högre grad än häraf förorsakas den nya, välvilligare strömningen af en verklig omsvängning i tänkesätten, som försiggått hos öfverklassen. Detta gäller främst de unga, men också de högre samhällsklasserna öfverhufvudtaget. Våra politiska förhållanden låta icke denna förskjutning



åt vänster framträda med samma tydlighet som i andra länder; den äger i alla fall rum. Betingade icke det närvarande läget en annan partigruppering, skulle det helt säkert icke dröja länge, innan vi i de forna språkpartiernas ställe hade två partier, ett konservatift och ett progressift-socialistiskt, stående mot hvarandra. Denna delning på ekonomisk grund är kännetecknande för utvecklingen ute i de stora kulturländerna. Den är ett säkert tecken på att de djupa leden altmer träda i förgrunden och dag för dag få alt större betydelse. Äfven hos oss har man lärt sig inse, att samhällets framåtskridande till hufvudsaklig del beror på höjandet af det materiella välståndet hos *hela* folket. Först när de djupa ledens ekonomiska ställning är betryggad, kunna de framgångsrikt arbeta på förbättrande af de politiska förhållandena i hela deras vidd. Men då är en helt ny tid inne. Sådan är historiens gång under detta århundrade, och intet hinder skall kunna hejda den; på sin höjd skall man lyckas att i någon mån fördröja utvecklingen.

Utan att fästa sig vid de angrepp och beskyllningar de varit utsatta för, ha Finlands arbetare troget hållit fast vid kärleken till folk och fosterland, men deras fosterlandskärlek har icke varit ensidig och inskränkt. De ha vetat att ställa sitt mål så högt, att deras sträfvanden, på samma gång de gagna fosterlandet, äfven gält hela mänsklighetens framåtskridande och förädlande. Ett vackert uttryck för arbetarnes fosterlandskärlek gaf ombudet för Finlands torpare vid kongressen i Åbo, när han sade: „*Finlands torpare vilja ha ingenting af de nådegåfvor, som en främmande makt på ett främmande sätt kanske skulle bevilja dem.*“ Finlands arbetare äro icke blinda, de förstå mycket väl, hvarom fråga är. Men de skulle hafva varit

än mera medvetna härom, än mera intresserade för utgången, om blott de, som hittills haft makten i samhället och i lugn fått sköta dess angelägenheter, skulle ha gjort sin plikt mot *hela* folket. Finlands arbetare älska djupt och innerligt sitt fosterland eller rättare sitt folk och dess framtid, som i främsta rummet är *deras* framtid; deras kärlek är så mycket större, som den är ny: öfverklassen har ofta icke brytt sig stort om flertalets af folket lidande och bekymmer. Arbetarne och deras vänner sträfva och komma alltid att sträfva efter *större rättigheter och bättre lefnadsvillkor för folkets lägre lager, ty de veta, att de därigenom göra sitt fosterland den största tjänst, som de någonsin kunna bevisa det.* Endast genom de djupa ledens höjande kan hela folkets inre styrka bevaras och växa. Därför är det bevis på sann fosterlands-kärlek, om man arbetar för dessa försummade djupare lager af vårt folk. Men det är *icke* fosterländskt, om öfverklassen icke vill afstå från sina företrädesrättigheter, utan själfviskt fasthåller vid dem utan att taga hänsyn till folkets behof. När ofärden nalkas är det bäst att icke sätta sin tillförsikt till gulnade papper och handlingar. Vårt framtidshopp skola vi bygga på en inre styrka och en inre förnyelse hos vårt folk, på fasta och ståndaktiga karaktärer, på ett åt *alla håll* oförvilladt rättsmedvetande. Men alt detta står icke att finna i ett land, där en stor del af befolkningen lefver i andlig och materiell fattigdom. Nu är det ekonomiska välståndet ett väsentligt, ja nödvändigt villkor för andligt framåtskridande. Det är därför arbetet främst bör afse de ekonomiska förhållandenas upphjälpande. Först då kan man vänta framgång äfven på andra områden.

Det tjugonde århundradet har nämnts barnets, kvinnans och främst arbetarens århundrade — med fullt skäl; för dem skall århundradet medföra befrielse. För dem skall århundradet arbeta. Det måste klargöras för alla klasser i samhället, äfven de lägre, att de icke hafva endast skyldigheter och tunga, utan äfven *rättigheter*; då skola alla med lust och lif taga del i det gemensamma arbetet, då skola äfven folkets lägre lager genom sitt samarbete med de andra för ett gemensamt mål, känna det ansvar de likaväl som andra hafva gentemot fosterlandet och dess framtida öden. Och denna af olika arbetsfält och arbetssätt oberoende samhörighetskäsla behöfver vårt folk nu mera än någonsin förut. Arbetarrörelsen har städse tagit sig an de förtryktas sak, har städse erkänt, att hvarje folk, huru litet som helst, som blott har lifskraft inom sig, har rätt att existera och lefva på det sätt och i de former dess egenhet utstakat för det samma. Just därför är arbetarepartiet ett framtidsparti i vårt land. Mot den ur storhetsvansinne uppkomna chauvinismen bör hjälp sökas hos den idé, som nu i jublande segertåg eröfrar världen och tränger sig in öfveralt, den idé som besjälar arbetarsträfvandena. Genom den skall de små folkens motståndskraft höjas. Särledes träffande är ett uttalande af Al. Toqueville: »om den rike och den fattige icke längre ha något gemensamt, om de icke ha gemensamma mödor eller gemensamma sträfvanden, då förvandlas det mörker, som förblindar den ene och snärjer den andre, till ogenomträngligt, och dessa båda människor kunna för evigt bo bredvid hvarandra utan att någonsin komma hvarandra närmare». Och Adam Smiths berömda ord få i detta sammanhang icke glömmas: »hvad som förbättrar det stora flertalets lefnadsvilkor, skall aldrig kunna vara till skada för det hela.







# På vårt förlag har utkommit

**ANDELSVÄRKSAMHET BLAND JORDBRUKARENA!** Tre föredrag af *Hannes Gebhård*. Med företal af Mikael Johnsson. Pris 50 p.

**OM PROPORTIONELL REPRESENTATION** af *Valfrid Vasenius*. Pris 1: 25.

**RÖSTSKALAN** i teorin och verkligheten af *Valfrid Vasenius*. Pris 75 p.

**HURU FINSKA SPRÅKET** blef officiellt af *A. Meurman*. Pris 1: 50.

**VÅR FRAMTIDA JÄRNVÄGSPOLITIK** af *E. G. Palmén*. Med en järnvägskarta. Pris 1: 50.

Författaren framställer ett fullständigt program för framtida järnvägsbyggnader under de 15—20 närmaste åren samt påvisar att alla hittills föreslagna banor — parallelförslag naturligtvis undantagna — inom denna tid kunna slutföras, ifall samma belopp som hittills årligen nedlägges i järnvägsbyggnader.

**OM FOLKBILDNINGSARBETETS ORDNANDE.** Af *Mikael Johnsson*. Pris 60 p. Utgifven på våren 1899.

**FOLKSKOLA I HVARJE BY** eller frågan om skol- och undervisningsplikt af *Mikael Johnsson*. Pris 1:25. Helsingfors i April 1903.

**Förlagsaktiebolaget Otava.**

---

**Pris 1: 25.**